

Anna Kerstin Andersson

Har dagens ungdom koll på folkmusiken?

En jämförande studie
mellan två åttondeklasser

Sammanfattning

Den här uppsatsen är en jämförande studie mellan ungdomar med utländsk bakgrund och svensk bakgrund, när det gäller deras kunskaper om och inställning till svensk och utländsk folkmusik. Två åttondeklasser har jämförts med varandra i ett kunskapstest och en enkät. Det visade sig att eleverna med utländsk bakgrund hade ett betydligt bättre resultat på testet i utländsk folkmusik än eleverna med svensk bakgrund. Kunskaperna om svensk folkmusik var mycket bristfälliga i båda grupperna, till exempel kunde 4 av totalt 36 elever i undersökningen höra att ett exempel på svensk folkmusik var svensk, och av dessa 4 hade alla utländsk bakgrund.

Eleverna får inte så mycket undervisning om folkmusik i skolan, kanske för att man kan tolka kursplanen som att det inte behöver finnas med. Eleverna är något mer negativa än positiva till folkmusik i stort, och väljer hellre en pop- och rockaktivitet på nästa musiklektion än en folkmusikaktivitet, men eleverna är mer positiva till folkmusik än många verkar tro. Särskilt eleverna med utländsk bakgrund är positivt inställda till utländsk folkmusik.

Innehållsförteckning

Anna Kerstin Andersson	1
Sammanfattning	2
Innehållsförteckning	3
Inledning	4
Bakgrund	5
Folkmusikbegreppet	5
Folkmusik i musiklärarutbildningen	7
Folkmusik i musikundervisning	7
Kursplanen för musik i grundskolan	7
Musikämnet i läroplanerna genom tiderna	9
Folkmusiken i verklighetens musikundervisning	9
Attityder till folkmusikundervisning	11
Folkmusik – funktionell musik	11
Musikvanor	12
Syfte	14
Metod	15
Kunskapstestet	16
Enkäten	16
Genomförande	17
Undersökningens tillförlitlighet	17
Resultat	18
Elevernas kunskaper om folkmusik	18
Kan de höra att musik är svensk?	18
Nyckelharpa och kohorn	18
Kulning	19
Schottis	19
Vilka svenska folkdanser känner de till?	19
Vet de någonting mer om svensk folkmusik?	19
Vad eleverna kan om folkmusik från andra länder	19
Hör eleverna folkmusik utanför skolan?	21
I vilket sammanhang hör eleverna folkmusik utanför skolan?	21
Från vilket land kommer folkmusiken de hör?	21
Elever som spelar instrument på fritiden	22
På musiklektionerna i skolan	22
Svensk folkmusik på musiklektionerna	22
Folkmusik från andra länder på musiklektionerna	23
Elevernas inställning till folkmusik	23
På nästa musiklektion	23
Mer folkmusik på musiklektionerna	24
Vad tycker du om svensk folkmusik?	25
Vad tycker du om folkmusik från andra länder?	25
Varför så lite folkmusik i skolan?	26
Elevernas inställning	26
Folkmusikvanor = folkmusikkunskap?	27
Diskussion	29
Kunskaper om svensk folkmusik	29
Kunskaper om folkmusik från andra länder	31
Inställning till folkmusik	31
Forska vidare	32
Källor	34
Hemsidor	35
Förteckning över musikexemplen	36
Bilagor	37
Diagram och tabeller	37
Test och enkät	42

Inledning

Idén till det här uppsatsämnet har vuxit fram då jag har varit ute på praktik inom ramen för min musiklejarutbildning. Jag har både varit på skolor i invandrartäta områden, och på skolor där de flesta eleverna har svensk bakgrund.

Då jag undervisade på en skola i en av Stockholms södra förorter där det är en stor andel elever med utländsk bakgrund, använde jag mig till stor del av folkmusik från olika delar av världen i min undervisning, och jag tyckte mig märka ett stort intresse för denna musik hos eleverna. Jag genomförde bland annat en liten frågesport där eleverna skulle gissa från vilket land olika musikexempel kom, och jag förvånades över hur snabbt de gissade rätt, och att de dessutom kunde berätta mer om musiken. Vid den här tidpunkten tänkte jag att det stora intresset för folkmusik, i den här elevgruppen, berodde på att det var just elever med utländsk bakgrund som lever i en mångkulturell miljö. De träffar dagligen människor från olika kulturer, och det borde bli naturligt att intressera sig för varandras kulturer och musik, och att lära sig om dem. Samtidigt funderade jag över vad som var mina egna fördomar, att jag såg vad jag ville se, och vad som var faktiska skillnader från grupper av elever där de flesta har svensk bakgrund.

När jag vid ett senare tillfälle hade praktik på en skola i en närförort, där elever med utländsk bakgrund är mycket få, trodde jag att de skulle vara mindre intresserade av folkmusik. Det var en gissning från min sida, grundad på vad jag fått höra från mina lärare på musikhögskolan och praktikhandledare, nämligen att det är tacksamt att undervisa om och i pop och rock eftersom det är vad eleverna gillar. Jag använde mig därför till stor del av denna musik till en början. När jag sedan testade att dansa västafrikansk dans med eleverna fann jag dem lika glada som när vi höll på med pop och rock, och minst lika intresserade som eleverna i den invandrartäta skolan, men de verkade inte kunna lika mycket. Jag kände mig tvungen att undersöka det här lite närmare. Jag ville veta hur det faktiskt ligger till.

Ämnet bottnar också i mitt stora folkmusikintresse. Jag har under utbildningen valt att inrikta mig på folkmusik från Sverige och världen, och har därför kommit att fundera mycket över genrer och hur de behandlas och används i musiklejarutbildningen men också i grundskolans obligatoriska musikundervisning. Ibland har jag varit besviken över att jag inte har kunnat välja genre i till exempel ensemblekurser, samtidigt som jag nästan förfasat mig över mina kurskamraters svaga intresse för och kunskaper om folkmusik. Detta har fått mig engagerad för mitt uppsatsämne och jag har med glädje sett fram emot resultatet, att få svar på mina frågor.

Är det skillnad på elever med invandrarbakgrund och elever med svensk bakgrund när det gäller deras intresse för folkmusik? Är det skillnad på deras kunskaper? Hur ser skillnaden ut när det gäller svensk folkmusik respektive folkmusik från andra kulturer, och vad har det för samband med hur musikundervisningen i skolan ser ut?

Bakgrund

I den här delen behandlas litteratur som berör mitt uppsatsämne. Först ett stycke om vad jag menar när jag skriver folkmusik. Sedan behandlas vad blivande musklärare får lära sig om folkmusik, samt vad den nu gällande och tidigare kursplaner i musik för grundskolan säger om folkmusik. Är det meningen att eleverna ska kunna något om folkmusik, och har i så fall deras lärare kunskaperna att undervisa dem? Jag har också tittat på vad som skrivits om folkmusik i musikundervisningen inom forskningen i musikutnologi och musikpedagogik. Till sist behandlas musikvanor hos människor som invandrat till Sverige. Utmärker de sig på något sätt som kan förklara eventuella skillnader mellan eleverna i min undersökning?

Folkmusikbegreppet

Först vill jag göra klart vad jag själv menar med *folkmusik* i den här uppsatsen. Detta är inte ett försök att definiera den exakta betydelsen av ordet, utan ett klargörande om vad jag själv menar med det.

Musikordboken (Brodin, 1985) definierar folkmusik på följande sätt:

Med folkmusik menas visor och melodier – folkvisor och instrumentala ”låtar” (danslåtar, vallåtar etc.) – som under längre tid fortlevat inom ett folks bredare lager såsom ett slags allmän egendom. I denna oskrivna musiks natur ligger att melodin vandrar från man till man under ständig utveckling och förändring – därav alla varianter – och den namnlöse upphovsmannen är mycket snart glömd.

Nationalencyklopedin (1991) väljer denna formulering:

Flera försök har gjorts att avgränsa folkmusiken med hjälp av funktionella eller stilistiska kriterier. Några har hävdats att dess kännetecken är att ha levt i gehörstradition, andra att den skall vara skapad i ett kollektiv (senare alternativ: av en anonym person, vars skapelse omformats i traditionen). Ett tredje kriterium som hävdats är att den skall avvika beträffande intonation, form, framförande etc. från konst- och populärmusik. Ett fjärde kriterium som anförts är att folkmusiken saknar teoretiskt fundament. Det sistnämnda är ett av många exempel på fördomar och myter: analys av folkmusik har visat att denna liksom all annan musik är baserad på lagbundenheter som dock mera sällan skrivits ned i teoretiska system.

De båda definitionerna i kombination, om man tar bort stycket om att folkmusiken saknar teoretiskt fundament, tycker jag stämmer in ganska bra på vad jag menar med folkmusik. När jag formulerade min frågeställning tänkte jag mig från början att min undersökning bara skulle handla om den traditionella folkmusiken. Jag avsåg inte att undersöka vilka barn som kunde höra att en turkisk poplåt kom just från Turkiet. Under arbetets gång har jag dock kommit underfund med att det inte bara finns traditionell folkmusik å ena sidan, och annan musik (exempelvis pop, eller konstmusik) å andra

sidan, utan att det finns en skala däremellan där man blandat musiken eller influerats lite, men att man fortfarande skulle kunna räkna det som antingen folkmusik eller inte folkmusik.

Några exempel: en gammal Bingsjöpolska spelad på fiol av Päckos Gustav och Ole Hjort är folkmusik, det är det inget tvivel om. Om man skulle spela samma sak på elgitarr och saxofon, är det folkmusik då? Ja, jag kan tycka det. Spelar jag en polska på elgitarr tycker jag fortfarande att det är folkmusik, även om det inte är helt självklart. Det är fortfarande samma låt, samma toner, rytmik och kanske ornament, men spelat på ett annat instrument.

Hoven Droven är ett band som spelar svensk folkmusik på fiol, saxofon, elbas, elgitarr, trumset och hammondorgel. Det låter väldigt mycket som rock, eftersom det spelas på typiska rockinstrument, samtidigt som det låter väldigt mycket som folkmusik eftersom de spelar traditionella svenska låtar (och låtar i traditionell stil) så att det hörs att de vet vad de gör. Här tycker jag att vi har ett tydligt exempel på en genre som inte är antingen folkmusik eller rock utan både och i en blandning. Hoven Drovens musik kan stämma överens med de kriterier som Nationalencyklopedin listar, och musiken är också under ständig utveckling och förändring. Hoven Droven har dock utvecklat och förändrat folkmusiken ganska drastiskt, och jag gissar att det inte var så Brodin (1985) menade, utan att den förändras långsamt som en följd av gehörstraditionen.

Ytterligare ett steg bort från folkmusiken är Nordman ett exempel. Nordmans musik är nyskriven, med text och form som en rocklåt, men med mycket influenser från svensk folkmusik. De använder nyckelharpan, som är ett instrument typiskt för svensk folkmusik, och låtarna är ibland i polskestil rytmiskt och melodiskt, men inte formmässigt. Här börjar jag tycka att det inte är folkmusik längre. Nordman är i alla fall mer rock influerad av folkmusik, än folkmusik influerad av rock.

När jag har utformat kunskapstestet i min undersökning har jag låtit ett musikexempel vara med som inte brukar definieras som folkmusik. Det är en raga, vilket är traditionell indisk konstmusik (Valkare 2003, sid. 8). Jag har ändå låtit den representera Indien eftersom raga är en form av traditionell musik som jag har märkt att många ungdomar förknippar med Indien. Jag ville ha med några exempel som jag trodde att fler skulle känna igen och som kom från välkända länder. Jag tror också att raga är en musikstil som många ungdomar skulle säga var Indisk *folkmusik*. Dessutom är musikexemplet från Pakistan ett stycke traditionell musik i modernare tappning med artisten Nusrat Fateh Ali Khan.

I min enkät har jag med följande text:

OBS: Med "Folkmusik" menas traditionell folkmusik och dans från hela världen. Det är gammaldags musik som kanske spelas på olika högtider. Popmusik som låter orientalisk för att den inte är gjord i Europa eller USA räknas till exempel inte till folkmusik.

Denna text finns precis innan avsnittet med frågor där eleven ska svara på hur ofta de hör folkmusik, hur de har fått lära sig om folkmusik i skolan och så vidare. Det är tänkt som ett komplement till att de just har fått lyssna på ganska mycket folkmusik under testet. Denna text är inte menad som en definition av begreppet folkmusik, utan som ett sätt att förklara vad jag menar för eleverna, men jag tycker att den ganska bra sammanfattar vad jag menar.

När jag skriver *folkmusik* menar jag både svensk folkmusik och folkmusik från andra länder.

Folkmusik i musiklärarutbildningen

Den utbildning till musiklärare i grundskola och gymnasium på Kungliga Musikhögskolan (KMH) i Stockholm som jag själv har gått är 4,5 år lång, det vill säga 180 högskolepoäng. Av de obligatoriska kurserna behandlar två stycken folkmusik. 1 poäng ur kursen ”Inriktning GG Ensemble, arrangering och musikhistoria 1” (totalt 8 poäng) behandlar svensk folkmusik (Kursplan Inr GG Ensemble, arrangering och musikhistoria 1 ht 05), och 1,5 poäng av kursen ”AUO Kultur, musik, lärande” (totalt 5 poäng) är en ”allmän musikanthropologisk orientering med exemplifieringar från många olika kulturer” (Kursplan AUO Kultur, musik, lärande ht 05).

De resterande 40 poängen är en specialisering som varje enskild student väljer. Här finns utrymme för att välja kurser med folkmusikinnehåll, men om man inte aktivt väljer att läsa folkmusikkurser är det alltså endast 2,5 av utbildningens 180 veckor som ägnas åt folkmusik. 11 veckor ägnas uttryckligen åt pop och rock. Utöver det upplever jag att pop- och rockgenren genomsyrar verksamheten inom exempelvis metodikundervisningen på KMH, kanske för att många av studenterna är eller förutsätts vara intresserade av denna genre.

Folkmusik i musikundervisning

Kursplanen för musik i grundskolan

Eftersom min uppsats behandlar en fråga om en specifik musikalisk genre har jag valt att gå till den just nu gällande kursplanen för musikämnet i grundskolan för att se om det finns några riktlinjer för vilken sorts musik som musikundervisningen ska innehålla.

Den innehåller riktlinjer för musikundervisningen, varför den finns, vad den ska innehålla och vad eleven ska ha lärt sig efter det femte respektive det nionde skolåret. Kursplanen är skriven på ett sådant sätt att det finns ett mycket stort utrymme för den enskilde musikläraren att utforma undervisningen efter sina egna preferenser. Det står egentligen inte mycket om från vilken genre musiken man använder ska komma. Däremot kan vi läsa att:

Musik är en del av kulturarvet. Musikämnet främjar en musikalisk allmänbildning och lägger en grund för delaktighet i skolans och samhällets kulturliv. Utbildningen syftar även till att ge ett historiskt perspektiv på musik och låta eleverna uppleva och förstå att musik är ett socialt och allmänskulturellt redskap som används på olika nivåer, alltifrån vardagligt bruksmusicerande till konstnärlig utövning. Musik är också ett gränsöverskridande språk som främjar förståelse och tolerans samt underlättar integration och samverkan i skola och samhälle.

Musikens gränsöverskridande karaktär kan ge eleverna möjligheter att samverka i gemensamt musicerande oberoende av etnisk och kulturell bakgrund och gör ämnet till ett socialt viktigt instrument i skolan.

Kanske kan musik inom alla genrer räknas till kulturarvet. Såväl populärmusik från de senaste årtiondena, visor och schlagermusik som folkmusik och klassisk musik.

Att musik är ett gränsöverskridande språk som främjar förståelse och tolerans samt underlättar integration, kan tolkas som att vilken musik som helst är ett gränsöverskridande språk som underlättar integration. Genom musik kan vi kommunicera med andra människor, även om vi inte talar samma språk. Vi kan utöva musik tillsammans, och på så sätt kommunicera på det gränsöverskridande språket *musik*.

Av kursplanen framgår heller inte inom vilken genre som eleverna ska samverka i gemensamt musicerande, det skulle kunna var pop såväl som klassiskt, men kanske blir det extra gränsöverskridande om genren är folkmusik.

Under ”Mål att sträva mot” kan vi läsa följande:

Skolan skall i sin undervisning i musik sträva efter att eleven: /.../

- blir förtrogen med musikens form, struktur, skriftspråk och uttrycksmedel samt dess funktioner och villkor i olika miljöer, kulturer och epoker,
- utvecklar sitt musicerande och lyssnande till att omfatta musik inom olika epoker och genrer, sin förmåga att kritiskt granska och värdera musik samt sin förståelse och respekt för andra människors musikpreferenser,

Under rubriken ”Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret” läser vi vidare:

Eleven skall: /.../

- ha kunskaper om musikens uttrycksformer, funktioner och traditioner i olika kulturer samt kunna reflektera kring dessa utifrån musiken i dagens svenska samhälle,”

Detta är en utveckling av motsvarande mål för det femte skolåret som lyder:

- vara medveten om och kunna reflektera kring musikens funktioner och varierande uttryck i dagens och gångna tiders samhällen.

I år fem handlar det alltså om ”dagens och gångna tiders samhällen”, medan det i år nio utvidgas till att även handla om ”olika kulturer”. Exempel på olika kulturer skulle kunna vara hip-hop-kulturen och hårdrockskulturen, eller den svenska kulturen och den engelska kulturen, men också den indiska och den rumänska.

I år fem handlar det om musikens funktioner och varierande uttryck, medan det i år nio även ska handla om *traditioner* i olika kulturer. Frågan är: kan traditioner i olika kulturer handla om traditioner i hip-hop-kulturen och hårdrockskulturen?

Att läroplanen i musik ger ett mycket stort utrymme för den enskilda musikläraren att lägga upp undervisningen, och att musikundervisningens innehåll därför skiljer sig mycket åt mellan olika skolor framgår även tydligt av ämnesrapporten av musik i den nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU03). Det finns stora skillnader på vad i kursplanens innehåll lärarna lägger störst vikt vid, vilka krav de ställer på eleverna och vad eleverna kan.

Musikämnet i läroplanerna genom tiderna

I Läroplan för grundskolan 1962 (Lgr 62), den första läroplanen för grundskolan, var musikämnet inriktat på estetisk fostran och förståelse för den västerländska konstmusiken. Basen för musikundervisningen var notläsning, stämsång och musikhistoria. I Läroplan för grundskolan 1969 (Lgr 69) togs de första stegen bort från denna musikundervisning. Ämnet skulle ge utrymme för skapande, improvisation och grupparbeten, och det fanns ”direkta uppmaningar om att låta ”tonårsmusik” ingå i musikundervisningen” (NU-03 sid. 17). I Lgr 69 fanns omfattande anvisningar om repertoarval, till skillnad från dagens läroplan där inga sådana anvisningar finns.

I Läroplan för grundskolans (Lgr 80) kursplan finns en strävan efter kulturell mångfald med breddning av repertoaren och en öppenhet mot samhället och världen. Eleverna skulle nu få kunskap om musikens villkor i olika kulturer, bland annat invandrarländernas kulturtraditioner. Följande text finns med i Lgr 80: ”Eleven skall få möjlighet att studera musik från olika världsdelar, kulturer och genrer bl.a. med inriktning på musikens sociala, ekonomiska och religiösa funktioner” (NU-92 sid. 44). I Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet 1994 (Lpo 94) och Kp 2000 har anvisningarna om genre tunnats ut, och det är upp till varje enskild skola att tolka och anpassa efter egna förutsättningar.

Folkmusiken i verklighetens musikundervisning

I NU-92 har eleverna fått svara på frågan ”Hur ofta sjunger, spelar eller dansar ni till olika sorters musik på musiklektionerna? Ange också hur ofta du skulle vilja att dessa borde förekomma.” 32 % av eleverna svarar att *folkmusik* förekommer ofta eller ibland, och 50% att *folkmusik* borde förekomma ofta eller ibland. Detta kan jämföras med *pop och rock* som 73 % svarar att det förekommer ofta eller ibland och 90% att det borde förekomma ofta eller ibland. På den motsvarande frågan om musiklyssning, ”Hur ofta lyssnar ni på olika sorters musik i klassen?” svarar 32 % att *folkmusik* förekommer ofta eller ibland och 45 % att det borde förekomma ofta eller ibland. Motsvarande siffror för *pop och rock* är 76 % respektive 88 %. I NU-03 finns ingen motsvarande undersökning, och vi kan inte se NU-92 som ett svar på hur det är i musikundervisningen idag, men kanske som en fingervisning om hur det skulle kunna vara, ungefär.

I NU-03 har man frågat lärarna ”I vilken grad prioriterar du följande mål i din undervisning (mål att sträva mot)?”. För målet att eleven ”blir förtrogen med musikens formstruktur, skriftspråk och uttrycksmedel samt dess funktioner och villkor i olika miljöer, kulturer och epoker”, som alltså innehåller både musikteori, musikhistoria och

musikvetnologi, svarar 10,5 % av lärarna att de prioriterar det i mycket hög grad, 57,9 % att de prioriterar det i ganska hög grad och 31,6 % att de prioriterar det i ganska liten grad. För målet att eleven ”utvecklar sitt musicerande och lyssnande till att omfatta musik inom olika epoker och genrer, sin förmåga att kritiskt granska och värdera” svarar 10,5% att de prioriterar det i mycket hög grad, 52,6 % att de prioriterar det i ganska hög grad, 34,2 % att de prioriterar det i ganska liten grad, och 2,6 % att de prioriterar det i liten grad. Det senare målet är alltså något lägre prioriterat. Ungefär en tredjedel av de tillfrågade lärarna prioriterar alltså de två mål där folkmusik eventuellt skulle kunna ha en plats ganska lågt.

I NU-03 beskrivs hur musikämnet allt mer kommit att fokusera på den musik som finns i ungdomarnas egen värld idag, lärarna är mer lyhörda för elevernas uppfattning, och ämnets karaktär har ändrats mot att ”vara mer påverkad av samhällets musikliv och ungdomars musikaliska föreställningar, intressen och behov.” (sid. 13), och vidare ”att skolans musikundervisning kan ses som ett möte mellan å ena sidan en speciell skolkultur med sina traditioner och sin kunskapsorganisation och å andra sidan barns och ungdomars föreställningar och upplevelser i en musikvärld, präglad av medie- och ungdomskultur.” (sid. 14).

I NU-03 finns ordet *folkmusik* med 2 gånger. Den ena gången i en uppräkningslista av exempel på vad som kan ingå i faktakunskaper om musik (sid. 28), och den andra gången som exempel på vad en enskild lärare låter eleverna ha prov på (sid. 77). Begreppet *klassisk musik* förekommer 5 gånger. Ordet *rock* förekommer 23 gånger, *pop* förekommer 13 gånger och *jazz* förekommer 4 gånger. Kanske kan detta ge en fingervisning om de olika genrernas betydelse och plats i musikämnet.

Om lärarna använder sig av rock och pop för att de är lyhörda för elevernas uppfattning, sätter NU-03 fingret på ett intressant fenomen som beskrivs såhär:

Elevsvaren ovan speglar även ett annat dilemma. Lärarna, som enligt egen utsago oftast väljer repertoaren, känner sig kanske mer hemma i en förenklad bluesbaserad rock och väljer den när de ska välja lite modernare repertoar, medan detta för ungdomarna inte är deras musik. De vill ha sin rytm-baserade hard-core eller textbaserade hip-hop (sid. 128).

Tydligt lyckas inte lärarna riktigt med att anpassa sig efter elevernas smak, trots att ett vanligt argument för att jobba med rock är att man anpassar sig efter elevernas smak.

”Tiden räcker helt enkelt inte till för att nå alla målen” säger en av lärarna i NU-03 (sid. 58), och det är något som man återkommer ofta till i utredningen: bristen på tid. Tiden räcker inte till för att eleverna ska kunna nå målen och de måste därför prioritera hårt. Detta är en förklaring till varför man inte arbetar mer med fler saker, som till exempel folkmusik. I undersökningen framkommer också att många upplever att det fattas bra lokaler med utrustning, och att till exempel skaffa ännu fler instrument skulle vara ännu dyrare.

Vad är musikundervisningens främsta uppgift i dagens svenska skola? Den frågan har lärarna i NU-03 fått, och bland svaren finns: ”Tradition, estetiskt uttryck”, ”Hålla igång traditioner, utveckla elevernas estetiska kunskaper”, ”Ge en musikalisk allmänbildning”, ”Att vidga vyerna hos eleverna så att de kan tillgodogöra sig olika typer av musik.” ”Att få en inblick i hur musik har använts/används i samhället och hur den låter på olika ställen runt om i världen” samt ”Stor pedagogisk roll, avslappning och

ökad förståelse för främmande kulturer och förståelse människor emellan samtidigt som vi har roligt.”

En närbesläktad fråga är ”Vad vill du att musikundervisningen framför allt ska ge eleverna?” och bland svaren hittar vi ”Allmänbildning i musik”, ”Ge en musikalisk allmänbildning, ge en musikalisk upplevelse vid spelande, sjungande och lyssnande”, ”Någon uppfattning om musikens omfattning i världen om hur viktig den är för välbefinnandet”, ”Hitta nya vägar som de ej själva hade hittat. Visa den musikaliska världen och dess mångfald” (sid. 51-54).

I dessa svar från lärarna finns antydningar om att folkmusik skulle kunna vara en viktig del av musikundervisningen, men de skulle också kunna ha menat något annat. Dessutom har de flesta svarat andra saker än de ovanstående. Några lärare nämner musik från olika delar av världen som något som är viktigt i musikundervisningen, men de är inte i majoritet.

Attityder till folkmusikundervisning

Farrel (1991) beskriver hur man genom att lägga till musik från olika länder i skolans kursplan kan uppfylla ” ’multicultural’ music education policies”. Så länge man har med något ”etniskt” förväntas det tillfredsställa behoven hos etniska minoriteter. Anledningen till att ta med indisk musik i kursplanen är i första hand kulturell. (sid. 117). Som en konsekvens av detta blir den indiska musiken någonting särskilt som riktar sig i första hand till elever med asiatiskt ursprung, som om de hade en inbyggd kunskap och känsla för den, trots att de egentligen inte behöver veta någonting om indisk musik. På musikskolan där Farrel arbetade klassade de olika instrumenten efter sina namn, till exempel cello och gitarr, medan sitar och tabla nämndes med termen *ethnic* i en separat kategori (Farrel 1991, sid. 118).

En jämförelse från Sverige: på Kulturskolan Stockholms hemsida finns en lista på alla instrument man kan lära sig spela i kulturskolan. Förutom de vanliga kulturskoleinstrumenten finns även *turkisk musik*, *kurdisk musik* och *persisk musik*. Klickar man på dessa får man en beskrivning av instrumenten som ingår i dessa musikkulturer, samt en presentation av läraren. Undervisningen sker i de mer invandrartäta förorterna, och riktar sig tydligt till barn och ungdom med bakgrund i dessa länder. Avgiften 2008 för att spela till exempel turkisk musik är i kulturskolan 500 kr jämfört med 900 kr för andra instrument.

Folkmusik – funktionell musik

Carl Orff använde indonesisk *gamelanmusik* som inspiration när han utvecklade bättre sätt för barn att spela musik, inte för att studera gamelan, utan för att de hade ett bra sätt att spela på. Detta är ett exempel på hur man kan använda folkmusiken i undervisningen, inte för att lära sig just folkmusiken utan för att den fyller en funktion såsom bra musik att spela med barn (Davis, 1991).

Slutligen en bit ur Ulla Wiklund Dielemans uppsats ”blå hästar, kebab och bananer” om ett möte med en stökig elev. De träffas för att spela på afrikanska slagverksinstrument en gång i veckan för att eleven ska få ”spela av sig”. Det är ytterligare ett exempel på hur folkmusik kan användas som funktionell musik:

Jag bestämde mig för att använda den hembyggda afrikanska Amadindan, ett slags ”jättexylofon” som står på golvet och som tål mycket ”hårt” spel, och klingar underbart i sin kärnvirkesformade pentatonik. Runt omkring ställde jag trummor, - afrikanska förstås. Afro-kulturen har fått representera ”främmande kulturer” i många musikpedagogiska sammanhang under 80-talet...

Så möttes vi. Tahir med sitt plockande turkiska trumspråk, där händer och armar liksom blixtrade fram kaskader av rytmer som sköljde över min försvenskade ”afro-pedagogik”. Att vi inte alls talade samma musikaliska språk blev mycket snabbt lagt i dagen under vårt första rytmik-möte. Vilket språk talade jag över huvud taget? Vilken kulturell kod var jag ute och ”kvackade” i? (Wiklund Dielemans, 1990)

Musikvanor

Om det finns någon skillnad i ungdomars kunskap om och intresse för folkmusik beroende på vilken bakgrund de har, kan det i så fall bero på de olika gruppernas musikvanor?

En vanligt förekommande föreställning är att personer med utländsk bakgrund bara lyssnar på folkmusik från sitt hemland. Det är nog en fördom som inte helt stämmer med verkligheten, men det finns flera belägg för att människor som invandrar till Sverige tar med sig hemlandets traditioner och musik, och fortsätter att lyssna till den eller utöva den. Kanske som ett sätt att skapa och upprätthålla sin identitet.

På förläggningar och ute i kommunerna, bland äldre och yngre invandrar- och flyktinggrupper, har traditionell/etnisk musik och dans sin givna och ofta betydande roll – även om de traditionella aspekterna avtar i proportion till Sverigevistelsens längd och minskar avsevärt med andra och tredje generationerna (De Geer 1994, Sid. 169).

Ronström (1992:1) beskriver hur de jugoslaviska föreningarna är en viktig samlingsplats för traditionell jugoslavisk dans och musik. I Sverige idag finns det många sådana här ”invandrarföreningar”, och dessa är ett forum för folkmusik och folkdans från det aktuella landet, där ungdomar får chans att möta sin bakgrunds traditionella folkmusik.

”Det är rimligt att anta att många av de nya innevånarna i Sverige kommer att vilja fortsätta att lyssna till en musik de kan uppleva som sin egen”, skriver Ronström (1992:2, sid. 19). I artikeln beskriver han hur musik används för att gestalta individuell och kollektiv identitet och grupptillhörighet. Ett exempel på detta är dagens ungdom och deras relation till olika populärmusikaliska subkulturer. Han skriver vidare:

För många grupper i samhället, t ex vissa ungdomsgrupper, kan en speciell musikstil bli dubbelt betydelsefull, i det att musikstilen är det som håller gruppen samman, kanske till och med det enda skälet för gruppens existens, samtidigt som den utgör medlet med vilket gruppen symboliskt kommunicerar sin identitet utåt. Här kan vi återigen tänka på de

jugoslaver i Stockholm som i många år kunde sjunga och dansa till samma musik utan att någonsin behöva ställas inför frågan om de överhuvudtaget hade något gemensamt utöver denna musik och dans. När de i slutet av 1980-talet kom att ställas just inför denna fråga visade det sig ju, som vi nu dagligen plågsamt påminns om, att svaret blev ett rungande nej! (sid. 21)

Senare konstaterar Ronström (1995) att musikens särdrag har ett starkt symbolvärde, men han polemiserar mot uppfattningen att folkmusiken uttrycker någon sorts kulturella rötter som tillägnas tidigt i livet genom att man vistas i en etniskt särskild miljö, eftersom de musiker han studerade hade tillägnat sig sina musiktraditionerna med dess speciella symbolvärden senare i livet, kanske till och med i Sverige.

I en lite äldre studie fann Lorentzon (1984) att av 14 serbiska ungdomar bosatta i Sverige uppgav alla 14 att de tyckte om den serbiska folkmusiken. Ungdomarna i studien menar också "...att den jugoslaviska musiken är något mycket betydelsefullt för deras identitetsupplevelse såsom invandrare i ett land" (s. 39). Även i NU-03 finns exempel på att ungdomar lyssnar på musik i "Irakiska kulturhuset/syrianska föreningen".

Vi kan alltså konstatera att ungdomar med utländsk bakgrund har ganska stor möjlighet att komma i kontakt med folkmusik från sitt eller sina föräldrars hemland, både genom föreningar och på andra sätt.

Samtidigt skriver Davis (1991) att det är lätt att vara naiv när man ser på *world music*, att de flesta indiska barn inte lyssnar på traditionell klassisk indisk musik. Davis beskriver hur han i mötet med eleverna förstod, att klassisk indisk musik inte var mer representativ för de indiska elevernas vardagskultur än Mozart-symfonier är för vita brittiska elever.

I området Sillkullen (fingerat namn) där den ena klassen i min undersökning, den där eleverna har utländsk bakgrund, bor anordnas varje år en stor internationell fest. Centralt på festen är scenprogrammet med musik och dans från olika delar av världen, där de lokala föreningarna ansvarar för artistbokningen. Det kan vara dansgrupper från föreningarna, eller uppträdanden av artister som bor i området. Detta torde vara ett sätt som ungdomarna i Sillkullen kommer i kontakt med folkmusik från olika delar av världen.

Syfte

Jag ska undersöka skillnaden mellan ungdomar med utländsk bakgrund som går i skolor med större delen barn med utländsk bakgrund, och ungdomar med svensk bakgrund som går i skolor med större delen ungdomar med svensk bakgrund när det gäller:

- Deras kunskaper om folkmusik från Sverige och andra delar av världen
- Deras inställning till folkmusik från Sverige och andra delar av världen

Metod

Jag har valt att använda mig av ett skriftligt test och en enkät. Enkäten följer på testet i ett häfte, så att jag kan se vad en och samma elev svarar på testet och enkäten. Jag valde att använda mig av enkät eftersom det är en effektiv och kvantitativ metod. Jag ville få reda på vad två hela klasser tyckte och kunde i stort, och då passar enkät bättre än till exempel intervju.

Jag har valt att undersöka två skolklasser i årskurs 8, på två olika skolor. Min ursprungliga idé var att göra undersökningen på yngre barn, men vid utprovning av test och enkät märkte jag att det var lite för svåra frågor för dem – det blev fler missförstånd. Problemen låg snarare i enkäten än i testet. De yngre eleverna klarade testet ungefär lika bra (eller dåligt) som de äldre, men enkäten blev svårare. Med de äldre eleverna fick jag klarare och utförligare svar. Jag hade också en idé om att äldre elever skulle vara mer påverkade av gruppsyck och inte svara helt ärligt, men jag har inte upplevt det som ett problem. Däremot är det lite intressantare att se vad eleverna kan i slutet av grundskolan, då de har genomgått nästan hela den obligatoriska musikundervisningen. Syftet med undersökningen är dock inte att jämföra äldre elever med yngre, utan att jämföra elever med olika bakgrund med varandra.

De två skolor jag har valt att undersöka ligger båda i Stockholms län, i samma kommun och på bara några kilometers avstånd från varandra, och de båda skolorna är kommunala. På den ena skolan, Tallholmen (fingerat namn), bor de flesta eleverna i de omkringliggande villaområdena, och mycket få elever har utländsk bakgrund. I den klassen som jag har valt ut går två elever vars ena förälder inte är född i Sverige. På den andra skolan, Sillkullen (fingerat namn), bor de flesta eleverna i hyresrätter i närområdet, och det finns få elever med föräldrar födda i Sverige. I den klass i Sillkullen som jag valt ut till min undersökning har ingen av eleverna någon förälder som är född i Sverige. Enligt statistiska centralbyråns (SCB) definition är första generationens invandrare födda utomlands och andra generationens invandrare födda i Sverige och har båda föräldrarna födda utomlands (Statistisk årsbok för Stockholm 2005). I Sillkullen är alltså alla elever antingen första eller andra generationens invandrare, medan ingen av eleverna i Tallholmen är det, enligt SCB:s definition. Jag har alltså undersökt två skolor som skiljer sig mycket från varandra när det gäller elevernas bakgrund.

I båda klasserna var 18 elever närvarande vid undersökningen, som ägde rum under deras ordinarie undervisningstid. De elever som var frånvarande kan ha varit sjuka eller skolkat. Om de var sjuka bör det inte ha någon inverkan på resultatet. Om de skolkade finns det en möjlighet att det var en särskild kategori elever som var borta, men på vad sätt de skulle ha svarat annorlunda på mina frågor kan man bara spekulera i.

I ett par fall har vissa elever inte svarat på några av frågorna. Dels har de låtit bli att svara på kunskapsfrågorna vilket antagligen beror på att de inte kunde svaret på frågan, dels har de inte svarat på några enkätfrågor, och då kan de antingen ha missat en av sidorna, eller inte orkat fylla i allt. Det kan till exempel bero på bristande språkkunskaper eller läs- och skrivsvårigheter. Nästan alla elever har dock svarat på alla enkätfrågor.

Kunskapstestet

När det gäller ungdomarnas kunskaper om folkmusik har jag valt att testa vad de vet om folkmusik, alltså inte hur bra de är på att utöva musiken utan rena faktakunskaper. Detta har jag valt att göra med hjälp av ett kunskapstest som består av uppgifter med lyssningsexempel, som testar om ungdomarna känner igen folkmusik från olika delar av världen samt olika typer av svensk folkmusik. Testet innefattar också uppgifter utan lyssningsexempel med rena faktafrågor om svensk folkmusik.

Den första delen i testet utgörs av 12 lyssningsexempel à ca 60 sekunder musik, utan svarsalternativ. Jag har försökt att välja musik från så många olika delar av världen som möjligt. Jag har också försökt göra de olika exemplen olika svåra att känna igen för att det ska kunna bli stor skillnad mellan elevernas resultat. Några musikexempel kommer från stora eller välkända länder, medan andra kommer från länder som kan vara svårare att gissa på. Jag tar därför hänsyn till om eleven gissar på ett grannland eller ett land i rätt världsdel. För helt rätt svar på frågan (rätt land) ges 3 poäng. Har eleven svarat ett grannland till det rätta landet ges 2 poäng. 1 poäng utdelas för rätt världsdel. Innan testet börjar ber jag eleverna att gissa om de inte kan, eftersom de även får poäng för grannland eller världsdel.

Jag har bland de 12 musikexemplen också med ett stycke musik från Sverige, eftersom ett bra sätt att se om en elev har kunskaper om svensk folkmusik är att testa om eleven kan höra att svensk folkmusik är svensk.

Den andra delen av testet handlar om svensk folkmusik och inleds med 4 lyssningsexempel. Eleverna ska känna igen hur en nyckelharpa, ett kohorn och kulning låter och namnge dessa. Det sista lyssningsexemplet är en schottis och eleven ska svara på vilken dans som dansas, samt om det är en ringdans eller en pardans. sedan följer ett par frågor utan musik, där eleven ska skriva de svenska folkdanser den känner till och om den vet något mer om svensk folkmusik.

De frågor som behandlar svensk folkmusik skulle kunna tyckas vara relativt enkla, men min erfarenhet är att barn i den svenska grundskolan får så lite undervisning om svensk folkmusik att de blir mycket svåra att svara på.

Enkäten

I anslutning till kunskapstestet får eleverna fylla i en enkät med frågor om deras erfarenheter av folkmusik inom och utanför skolan. Enkäten syftar i första hand till att undersöka ungdomarnas intresse för folkmusik, medan testet syftar till att undersöka deras kunskaper. Med hjälp av enkäten får jag också ledtrådar till vad de eventuella skillnaderna beror på.

När eleverna fyllde i enkäten och svarade på testfrågorna var jag själv med och kunde på så sätt se till att få in alla enkäter och minimera bortfallet. Jag kunde också i viss utsträckning svara på funderingar om och oklarheter kring frågorna.

Genomförande

Vid testtillfällena fick först varje klass en kortfattad muntlig redogörelse från mig om vad det är min undersökning handlar om, och om testets och enkätens utformning. De fick först fylla i den första sidan med fakta om sig själva. När alla var klara började vi med lyssningstestet. Jag skötte cd-spelaren och var noga med att hela tiden berätta vilket nummer det var på exemplet så att de inte skulle skriva på fel rad. När lyssningsexemplen var avklarade fick eleverna fortsätta i egen takt med de följande frågorna. Några frågor som var lättare att missförstå valde jag att precisera muntligt. Det hela tog ca 40 minuter vid båda tillfällena.

Undersökningens tillförlitlighet

Resultatet i denna undersökning bör inte ses som statistiskt säkerställt då den inte har gjorts på tillräckligt många elever. Den ger inte svar på hur det ser ut generellt i Sverige. Man kan däremot se den som ett exempel på hur det ser ut i två olika klasser på två olika skolor, eller som en bild av ungefär hur det kan vara. De resultat jag har fått fram motsvarar i hög grad den bild jag har fått under utprovningen av test och enkät, och vid andra undervisningstillfällen.

Resultat

Elevernas kunskaper om folkmusik

Kan de höra att musik är svensk?

I lyssningstestet har jag med ett exempel på svensk folkmusik. Det är en polska som spelas på två fioler, som är mycket typisk för svensk folkmusik. Frågan är alltså ”Vilket land kommer den här musiken ifrån?” och exemplet är inbakat bland musik från olika delar av världen. I fig. 1 redovisas hur de svarade.

Av sammanlagt 36 elever kunde alltså 4 elever höra att musiken var svensk, och alla dessa var elever från Sillkullen. Fyra elever i Tallholmen svarade ett annat nordiskt land än Sverige, eller skrev ”Norden”. Totalt 23 elever angav ett land i Europa utanför Norden, eller skrev ”Europa”. En elev trodde att musiken kom från Japan, totalt 5 elever svarade inte på frågan. Däremot trodde 4 elever i Tallholmen att musiken från Storbritannien var svensk, och 1 elev i Tallholmen att musiken från Indien var svensk. Den brittiska musiken spelades också på fiol, och skillnaderna mellan den musiken och den svenska var i stor sett endast stilmässiga, med olika taktart, ornament och skalor.

Nyckelharpa och kohorn

Den första frågan om svensk folkmusik är ”Vilket instrument hör du?”. Eleverna får här höra en låt spelas på kohorn och sedan en låt spelas på nyckelharpa, två i den svenska folkmusiken vanligt förekommande instrument. Jag uppmanade eleverna att rita instrumenten om de inte kom på vad de hette, något som några elever har utnyttjat.

På frågan om kohorn har ingen svarat att det är kohorn. Tre elever i Sillkullen har däremot ritat något som jag skulle kunna tolka som ett kohorn. Eleverna har på denna fråga gissat på alltifrån cello till munspel, men de flesta har svarat ”flöjt”.

På frågan om nyckelharpa har ingen elev svarat rätt. Däremot har en elev i Tallholmen svarat ”Sveriges nationalinstrument” och ritat en nyckelharpa bredvid. Han vet alltså vad det är han hör, men har glömt vad det heter. Tre elever i Sillkullen har ritat något som skulle kunna vara en nyckelharpa, men som man också kan tolka som en fiol. Tre elever i Tallholmen svarar ”harpa” på frågan. Ett intressant svar, med tanke på att många nyckelharpspelare i Sverige kallar sitt instrument just för harpa. Jag tror dock att om eleverna hade sådan koll på nyckelharpa att de kallade den för harpa, hade de svarat nyckelharpa på frågan. Däremot kan man tänka sig att de, liksom eleven som svarat ”Sveriges nationalinstrument”, vet vad de hör. Det bör också påpekas att dessa elever satt bredvid varandra och kanske tittade på varandras papper. Jag antar att det är en elev som har identifierat instrumentet som ”harpa”, medan de andra två har skrivit av

hans svar. På nästa sida nämns nyckelharpa i en enkätfråga. Här kunde elever som "hade det på tungan" ha kommit på att nyckelharpa hette nyckelharpa, och gått tillbaka till testet och skrivit dit det. Det är det dock ingen som har gjort.

Kulning

Eleverna får här höra ett exempel på kulning. I bakgrunden hörs några djur och koskällor. Frågan lyder "Vad är det som du hör nu?" och det rätta svaret är kulning. Ingen elev har rätt på denna fråga. De svarar jodding, opera, skrik, indianer, flöjt, det är en kvinna som skriker, samisk musik, mongoliskt klagorop och andra mer eller mindre fantasifulla svar. Jag kan alltså konstatera att ingen elev känner igen kulning och kan namnge det. (Det finns synonymer till kulning, men det är ingen elev som nämner någon av dem heller.)

Schottis

Eleverna får höra en schottis spelas, och frågan är "vilken dans dansar man till det här?". Ingen elev vet svaret. På följdfrågan "Är det en pardans eller en ringdans?" svarar 22 elever att det är en pardans, vilket är rätt, men det är inte relevant, eftersom de inte vet vilken dans det handlar om.

Vilka svenska folkdanser känner de till?

På frågan "vilka andra svenska folkdanser känner du till?" lyckas 8 elever i Tallholmen, och 2 elever i Sillkullen namnge en svensk folkdans. Danserna de nämner är vals och polka. Exempel på danser som inte är svenska men som eleverna nämner är jenka, bugg, tango och salsa.

Vet de någonting mer om svensk folkmusik?

Den sista frågan i kunskapstestet är en öppen fråga om svensk folkmusik som lyder: "Skriv här om du vet något mer om svensk folkmusik". Med denna fråga ville jag ge eleverna möjlighet att lägga till något mer som de vet om svensk folkmusik. Totalt 2 elever svarade på frågan. Deras svar löd: "man kan dansa runt midsommarstången" (elev i Tallholmen) och "inget" (elev i Sillkullen).

Vad eleverna kan om folkmusik från andra länder

Testet omfattar 12 lyssningsexempel om vardera ca 40 sekunder. Eleven ska svara på frågan "Vilket land kommer musiken ifrån?". Jag har valt att ge 3 poäng för rätt land, 2 poäng till dem som har svarat ett av landets angränsande länder, och 1 poäng för rätt världsdel. Jag uppmanar också eleverna att gissa om de inte kan, eftersom de kan få poäng även för världsdel, och de gissar också i stor utsträckning.

På de två exemplen från Egypten har jag valt att ge poäng lite annorlunda. Egypten gränsar till Asien och har dessutom delar av sin kultur och musiktradition gemensam med resten av arabvärlden. Jag har därför valt att ge 1 poäng för rätt världsdel (Afrika), 1 poäng för ett land i arabvärlden, 2 poäng för de angränsande länderna och 3 poäng för Egypten, men 0 poäng till elever som har skrivit "Asien" eller ett land i Asien som inte är arabiskt.

Totalt kan man alltså få 36 poäng på den här delen av testet. Om man jämför eleverna i Sillkullen med eleverna i Tallholmen kan man se en tydlig skillnad när det gäller i vilken utsträckning de hör från vilket land musiken kommer. Eleverna i Sillkullen får betydligt högre poäng på det testet.

I diagrammet i fig. 2 redovisas elevernas poäng på testet. Det är tydligt att eleverna från Sillkullen har fått betydligt högre poäng än eleverna från Tallholmen. I Sillkullen är den genomsnittliga poängen på testet 14,22 och i Tallholmen är den genomsnittliga poängen 9,06. Eleverna i Sillkullen hade alltså i genomsnitt 0,22 poäng högre än den bästa eleven i Tallholmen hade. Den elev som fick högst poäng i Tallholmen fick 14 poäng, medan den bästa eleven i Sillkullen hade 26 poäng.

Diagrammet i fig. 3 visar den totala poängen för samtliga elever i Tallholmen respektive Sillkullen: 163 poäng i Tallholmen och 256 poäng i Sillkullen. Diagrammet i fig. 4 visar det totala antalet helt rätta svar. 19 i Tallholmen och 44 i Sillkullen. Även här blir skillnaden mycket tydlig.

I figur 5 redovisas elevernas poäng, fråga för fråga. Det är olika stor skillnad mellan skolorna på olika frågor. Musik från Storbritannien och Laos känner eleverna i Tallholmen igen något bättre än eleverna i Sillkullen, och musik från Indien och Rumänien känner Tallholmeneleverna igen nästan lika bra som Sillkulleneleverna, medan eleverna i Sillkullen är betydligt bättre på att känna igen musik från Pakistan, Egypten och Venezuela än eleverna i Tallholmen. Musiken från Gambia kunde ingen elev identifiera som afrikansk, och detsamma gäller musiken från Etiopien för eleverna i Tallholmen. De som klarade den frågan bra var alla elever vars föräldrar är födda på Afrikas horn. De andra eleverna har i stor utsträckning gissat på Japan eller Kina (vilket i och för sig inte är så dumt gissat eftersom musiken är pentatonisk – något man ofta förknippar med Kina och Japan. Det finns dock pentatonisk musik i stora delar av världen.)

I figur 6 redovisas hur många elever som svarade helt rätt land på varje fråga, det vill säga som fick 3 poäng. Här kan vi till exempel se att det bara är 4 musikexempel som någon elev i Tallholmen lyckas svara helt rätt på, medan det är 9 musikexempel som någon elev i Sillkullen lyckas svara rätt på.

Jag har också sett en skillnad i vilka länder eleverna gissar på. I Tallholmen gissar eleverna på länder som Kina, USA, Spanien och så vidare – länder som man ofta lär sig om i skolan. Eleverna i Sillkullen gissar i stället på Pakistan, Irak och Venezuela – länder som de kanske känner någon som kommer ifrån. Inte så konstigt kanske, men värt att lägga märke till.

Musikvanor

Hör eleverna folkmusik utanför skolan?

I enkäten finns frågan ”Hur ofta hör du folkmusik? (utom i skolan)”. Så här svarade eleverna:

	En gång i veckan eller mer	En gång i månaden eller mer	Mindre än en gång i månaden	Aldrig	Ej svar
Tallholmen	2	4	6	5	1
Sillkullen	2	1	9	4	2

Det förefaller som att det är ungefär lika många i båda klasserna som aldrig hör folkmusik, medan de elever i Tallholmen som hör folkmusik ibland, hör den något oftare. Anmärkningsvärt är dock att 3 av eleverna i Sillkullen och 1 av eleverna i Tallholmen som har svarat att de ”aldrig” hör folkmusik ändå har svarat på nästa fråga, som handlar om i vilket sammanhang de hör folkmusik. Detta är en motsägelse, då man inte hör folkmusiken i något sammanhang om man aldrig hör den. Dessa elever har också uppgett från vilket land musiken kommer i den nästföljande frågan. Jag tolkar detta som att de elever som har svarat ”aldrig” men ändå svarat på de två följande frågorna visst hör folkmusik ibland, men inte särskilt ofta. Antalet elever som uppger att de aldrig hör folkmusik och inte har svarat på de två följande frågorna, vilket jag tolkar som att de aldrig hör folkmusik, är alltså 4 st i Tallholmen och 1 st i Sillkullen.

I vilket sammanhang hör eleverna folkmusik utanför skolan?

Eleverna i Tallholmen uppger att de hör folkmusik på tv, radio och film, men enstaka elever uppger även att de hör folkmusik ”när man dansar”, ”på midsommar och liknande högtider”, ”när jag är utomlands” och om de ”kanske går in i en konstig affär och där är det folkmusik” samt ”i min mp3-spelare”. Bortsett från den elev som hör folkmusik i sin mp3-spelare, så är det typiskt för de sammanhang då Tallholmen-eleverna hör folkmusik att de kanske bara råkar höra musiken för att den är där, inte för att de väljer att lyssna på den.

Eleverna i Sillkullen hör också folkmusik på tv i stor utsträckning, men här varierar svaren ytterligare. De hör folkmusik ”på fest”, ”i min dansgrupp”, ”på släktfesterna/bröllopen”, ”hemma, mormor, släktingar, lite överallt”, ”i mitt land på semestern”, på ”resturang” och vid ”speciella tillfällen till exempel internationell fest”.

Från vilket land kommer folkmusiken de hör?

4 elever i Tallholmen och 4 elever i Sillkullen uppger att folkmusiken som de hör utanför skolan kommer från Sverige (Vissa av dessa elever hör även musik från

ytterligare något annat land). Följande länder hör eleverna i Tallholmen folkmusik från, utöver Sverige: England, USA, Polen, Turkiet, ”Afrikanska länder”, ”Andra länder”.

Folkmusiken som Sillkullen-eleverna hör, som inte kommer från Sverige kommer från: Sydamerika, Amerika, USA, Serbien, Bosnien, Bulgarien, Portugal, Spanien, Afghanistan, Indien, Pakistan, Chile, Peru och Eritrea. Den elev som hör musik från Afghanistan är själv född i Afghanistan. Den elev som hör musik från Sydamerika är född i Bolivia, hör musiken i sin dator, och hör även musik från Serbien, Spanien och Sverige. Eleven som hör musik från Bosnien, Serbien, Portugal och Bulgarien är född i Bosnien och uppger att han hör musiken ”i mitt land på semestern”. Eleven som hör musik från Chile är född i Sverige men båda hennes föräldrar är födda i Chile. Hon hör musiken ”hemma, mormor, släktingar, lite överallt”. Den elev som hör musik från Pakistan hör den hemma, och den ena föräldern är född i Kenya, den andra är född i Pakistan, och själv är hon född i Sverige. Hon som hör musik från Peru hör musiken i sin dansgrupp, och båda hennes föräldrar är födda i Peru. Hon som hör musik från Eritrea hör den ”på släktfesterna/bröllopen” och hennes föräldrar är födda i Etiopien och Eritrea.

Här ser vi ett mönster i folkmusikvanorna hos de båda klasserna. Eleverna i Sillkullen hör i stor utsträckning folkmusik både från det land de eller deras föräldrar är födda i, och folkmusik från andra länder, till exempel på fest, hos slakten, hemma eller i dansgruppen. Eleverna i Tallholmen hör folkmusik från totalt sett färre länder, och i färre sammanhang.

Elever som spelar instrument på fritiden

I båda klasserna går vardera 5 elever som svarar ”Ja” på frågan ”Spelar du något instrument på fritiden?”. En av eleverna i Sillkullen spelar folkmusik från andra länder, de övriga spelar ”pop, rock eller jazz” och en elev i varje skola spelar förutom ”pop, rock eller jazz” även ”klassisk musik”. En elev i Sillkullen uppger att han spelar ”japansk rock/pop”

På musiklektionerna i skolan

Eftersom jag ville veta om elevernas kunskaper om folkmusik kunde ha samband med hur mycket de fått lära sig om folkmusik på musiklektionerna i skolan ställde jag frågan ”På vilket sätt har du lärt dig om **svensk folkmusik** på musiklektionerna i skolan? Jag ställde även samma fråga om folkmusik från andra länder, med samma svarsalternativ. Resultaten för de båda frågorna redovisas i diagrammen i fig. 11 och 12.

Svensk folkmusik på musiklektionerna

På frågan om svensk folkmusik svarade 7 elever i Tallholmen och 10 elever i Sillkullen ”Jag har inte fått lära mig något om svensk folkmusik på musiklektionerna i skolan”. De

elever i Sillkullen som uppger att de har fått lära sig om folkmusik i skolan har också fått göra det på fler sätt än eleverna i Tallholmen, vilket skulle kunna tyda på att undervisningen har varit mer omfattande. Dock ska tilläggas att eleverna i Tallholmen har gått på olika skolor i år 1-6 och därför inte tagit del av samma undervisning. Det är också stor skillnad på hur många sätt eleverna i Tallholmen har fått lära sig om svensk folkmusik i skolan. Någon har kryssat i nästan alla alternativ, men de flesta har kryssat i ett eller två.

Folkmusik från andra länder på musiklektionerna

12 elever i Tallholmen uppger att de inte har fått lära sig någonting om folkmusik från andra länder på musiklektionerna i skolan. I Tallholmen har en av eleverna kryssat för alla alternativen 2-7 Detta är samma elev som hör folkmusik i sin mp3-spelare varje vecka och har högst resultat på lyssningstestet. De övriga har kryssat för 1 eller 2 alternativ. Två elever i Tallholmen har inte svarat på frågan. Tre elever i Tallholmen har hört läraren berätta om folkmusik från andra länder, och en har sett det på film (eget alternativ).

I Sillkullen uppger 7 att de inte har fått lära sig någonting om folkmusik från andra länder på musiklektionerna i skolan. 6 stycken har lyssnat på när läraren har berättat, 4 stycken har lyssnat på inspelad musik, 2 stycken har lyssnat på när någon har spelat ett instrument eller sjungit, 2 stycken har spelat folkmusik på instrument och en skriver ”har hört den själv”.

Elevernas inställning till folkmusik

På nästa musiklektion

Den allra första frågan i enkäten är: ”Tänk dig nästa musiklektion. Kryssa för de 5 saker du helst vill göra då.” Jag har valt att lägga den här frågan först eftersom jag vill att eleverna ska svara på den innan de har börjat fundera för mycket över vad de tycker om folkmusik. Det här skulle kunna vara en fråga där de råkar svara att de är intresserade av folkmusik fast de senare uppger att de inte är det, eller tvärtom. Vartannat svarsalternativ är en musikalisk aktivitet som antagligen kommer att ha folkmusikanknytning, och vartannat är en musikalisk aktivitet som antagligen inte kommer att ha det. Det finns 12 svarsalternativ, och det finns därför fler än ett sätt eleverna kan kryssa för 5 alternativ utan att välja ett folkmusikalalternativ, eller genom att bara välja folkmusikalalternativ. I diagrammet nedan redovisas hur många folkmusikaktiviteter eleverna valde.

Här kan vi se en liten skillnad i vad eleverna vill göra på de olika skolorna. 10 av eleverna i Tallholmen valde en eller ingen folkmusikaktivitet, medan 6 av eleverna i Sillkullen valde en eller ingen folkmusikaktivitet. Antalet elever som valde 3 eller 4 folkmusikaktiviteter var i Tallholmen 2 och i Sillkullen 7. Dessa elever vill alltså hellre

syssla med folkmusik än annan musik på nästa musiklektion. Man kan också se att det endast är totalt 3 av 36 elever som inte vill hålla på med folkmusik alls på nästa musiklektion.

En elev i Sillkullen har inte svarat på frågan. Denna elev har jag inte räknat med i diagrammet. En elev i Tallholmen har bara kryssat för ”sjunga en sång från Kina” och en elev i Tallholmen har bara kryssat för ”prova att spela nyckelharpa”. Jag har valt att räkna med dessa elever. Jag räknar i diagrammet ovan de två eleverna som kryssat för endast ett alternativ som att de har valt en folkmusikaktivitet (Man skulle också kunna tolka det som att de har valt 100% folkmusikaktiviteter). En elev i Tallholmen har kryssat för allting utom ”lära mig hur man skriver en andrastämna”, ”dansa svenska folkdanser” och ”lyssna på klassisk musik”. Denna elev har jag valt att inte räkna med i diagrammet. Man skulle kunna tolka det som att eleven har valt 5 folkmusikaktiviteter eller som att den valt 5/9 folkmusikaktiviteter. Oavsett hur man räknar är denna elev lite mer intresserad av att syssla med folkmusik på nästa musiklektion än resten av klassen i Tallholmen i genomsnitt.

I diagrammet fig. 10 redovisas hur många elever som valde varje aktivitet. Här har jag valt att ta med alla elever, även dem som inte kryssade för exakt 5 aktiviteter. Diagrammet visar att de tre aktiviteter som är mest populära på båda skolorna är ”Prova att spela gitarr”, ”Spela rocklåtar i ett band” samt ”Sjunga kända poplåtar”. De folkmusikaktiviteter som är populärast är i Tallholmen ”Prova att spela nyckelharpa” (9 elever) samt ”Spela kubanska slagverksrytmer” (9 elever). I Sillkullen är de två populäraste folkmusikaktiviteterna ”Dansa en sydafrikansk dans” (9 elever) samt ”Prova att spela nyckelharpa” (8 elever).

Mer folkmusik på musiklektionerna

I enkäten finns frågorna ”Skulle du vilja att det var mer **folkmusik från andra länder** på musiklektionerna i skolan?” och ”Skulle du vilja att det var mer **svensk folkmusik** på musiklektionerna i skolan?”

Resultatet redovisas i diagrammen i fig. 8 och 9. På frågan om folkmusik från andra länder svarar 1 elev i Sillkullen ”Ja, mycket mer”, 4 elever svarar ”Ja, lite mer”, 8 elever svarar ”Det är lagom som det är nu” och 4 elever svarar ”Nej mycket mindre. I Tallholmen svarar 9 elever ”Det är lagom som det är nu”, 2 elever svarar ”Nej, lite mindre” och 6 elever svarar ”Nej, mycket mindre”. Eleverna i Sillkullen vill alltså i större utsträckning än eleverna i Tallholmen ha folkmusik från andra länder på musiklektionerna.

På frågan om svensk folkmusik svarar 3 elever i Sillkullen ”Ja, mycket mer”, 1 elev svarar ”Ja, lite mer”, 6 elever svarar ”det är lagom som det är nu”, 2 elever svarar ”Nej, lite mindre” och 6 elever svarar ”Nej mycket mindre. I Tallholmen svarar 1 elev ”Ja, mycket mer”, 8 elever ”det är lagom som det är nu”, 2 elever ”Nej, lite mindre” och 6 elever svarar ”Nej, mycket mindre”. Även när det gäller svensk folkmusik är eleverna i Sillkullen lite mer positiva.

Resultatet för svensk folkmusik och folkmusik från andra länder ser i Tallholmen nästan likadant ut, förutom att det är en elev som har valt alternativet ”ja, mycket mer” på frågan om svensk folkmusik. Det är inte så att alla har valt samma alternativ på båda frågorna utom en som har bytt, utan det är flera elever som har olika inställning på de olika frågorna. I Sillkullen är det både fler elever som tycker att det borde vara mindre svensk folkmusik, och elever som tycker att det borde vara mer, jämfört med folkmusik från andra länder. Frågorna är dock inte ställda i relation till varandra – jag frågar inte efter vilket de helst vill.

En iakttagelse som jag gör är att många elever önskar att det var mindre folkmusik på musiklektionerna i skolan, trots att det inte har förekommit tidigare.

Vad tycker du om svensk folkmusik?

En uppgift i enkäten är att svara på frågan ”Vad tycker du om **svensk folkmusik**?” Eleverna kunde svara på en skala från 1 till 5 där 1 var positivt och 5 negativt. Nedan redovisar jag vad eleverna på respektive skola svarade i genomsnitt.

	Tallholmen	Sillkullen
Roligt - Tråkigt	3,88	3,75
Intressant - Ointressant	3,53	3,81
Bra - Dåligt	3,94	3,67
Lätt - Svårt	3,88	3,56
Fint - Fult	3,94	3,56
Totalt	3,83	3,67

Det skiljer sig inte mycket mellan skolorna. Tallholmeneleverna har i genomsnitt en 0,26 skalenheter mer negativ inställning till svensk folkmusik än eleverna i Sillkullen.

Vad tycker du om folkmusik från andra länder?

Samma fråga återkommer men lyder nu ”Vad tycker du om **folkmusik från andra länder**?” Här nedan redovisas vad eleverna på respektive skola svarade i genomsnitt.

	Tallholmen	Sillkullen
Roligt – Tråkigt	4	2,89
Intressant - intressant	4,18	2,71
Bra – Dåligt	4,23	2,89
Lätt – Svårt	4,35	3,35
Fint – Fult	3,94	2,41
Totalt	4,34	2,85

Här är skillnaden större. Eleverna i Sillkullen har i genomsnitt en 1,49 skalenheter mer positiv inställning till folkmusik från andra länder än eleverna i Tallholmen.

Varför så lite folkmusik i skolan?

Sist i enkäten finns frågan ”Varför, tror du, att det inte är mer folkmusik på musiklektionerna i skolan?”

- Eleverna vill inte ha mer
- Läraren vill inte ha mer
- Varken lärare eller elever vill ha mer”

Jag hade med den frågan för att det kunde vara intressant om det visade sig att eleverna ville ha mer folkmusik på musiklektionerna. Nu blev resultatet inte riktigt så (men inte helt tvärtom heller), men jag redovisar ändå resultatet.

I Tallholmen tror 13 elever att det beror på att varken lärare eller elever vill ha mer. 4 elever tror att det beror på att eleverna inte vill ha mer, och en har inte svarat på frågan. 7 elever i Sillkullen tror att varken lärare eller elever vill ha mer, 10 elever tror att det beror på att eleverna inte vill ha mer, och 1 elev tror att det beror på att lärarna inte vill ha mer. Alla elever utom en tror alltså att elevernas åsikt är hela eller delar av orsaken. 11 av 36 elever tror att det bara är eleverna som inte vill ha mer. I resultatet av resten av undersökningen har det verkat som att eleverna inte är så väldigt intresserade av folkmusik, men ändå inte så ointresserade som deras svar på den här frågan ger intryck av.

Elevernas inställning

Elevernas inställning till folkmusik skiljer sig inte lika mycket åt mellan skolorna som deras kunskaper. På alla de olika frågorna om intresset för folkmusik har jag fått liknande svar. De väljer i större utsträckning en pop/rockaktivitet än en folkmusikaktivitet på nästa musiklektion. Färre vill ha mer folkmusik än mindre folkmusik på musiklektionerna, och de är i allmänhet lite mer negativa än positiva till folkmusik. Eleverna i Sillkullen är på alla frågor lite mer intresserade av folkmusik än eleverna i Tallholmen, både när det gäller svensk folkmusik och folkmusik från andra länder. Skillnaden blir dock tydligare när det gäller folkmusik från andra länder, då Sillkulleleverna är betydligt mer intresserade än eleverna i Tallholmen.

Folkmusikvanor = folkmusikkunskap?

4 elever i Tallholmen och 4 elever i Sillkullen uppger att de hör svensk folkmusik utanför skolan. Detta är intressant med tanke på att ingen elev i Tallholmen på mitt test kunde höra att den svenska folkmusiken var svensk. Jag gissar att de ändå vet att folkmusiken de hör är svensk då det kanske är tydligare i det sammanhanget, till exempel på midsommar.

De elever som oftare eller mer medvetet hör folkmusik från andra länder än Sverige får också högre poäng på lyssningstestet om folkmusik från andra länder. Den elev i Tallholmen som svarat att han hör folkmusik från Turkiet och Polen i sin mp3-spelare varje vecka får också högst resultat på testet av eleverna i Tallholmen, 14 poäng. De elever som hade högst poäng i Sillkullen (19-26 poäng) hör folkmusik ”i min dansgrupp”, ”på släktfesterna/bröllopen” och ”vid speciella tillfällen, till exempel internationell fest”. De fyra elever som uppger att de hör folkmusik en gång i veckan eller mer har också relativt höga poäng. 12 respektive 14 poäng i Tallholmen och 17 respektive 19 poäng i Sillkullen. Det ser alltså ut som att man om man lyssnar på folkmusik i stor utsträckning, även om man inte lyssnar på musik från så många olika länder, blir bättre på att känna igen musik från olika länder. Eleverna i Tallholmen kommer inte i kontakt med den utländska folkmusiken lika naturligt i vardagen, och det blir svårare för dem att känna igen den. De uppger att de hör folkmusik på TV, och det inte särskilt ofta. Folkmusik från andra länder förekommer i liten utsträckning i musikundervisningen i skolan och eleverna blir därför hänvisade till att inhämta kunskapen någon annanstans än i skolan.

De elever i Tallholmen som spelar instrument på fritiden får i genomsnitt 10,8 poäng på lyssningstestet. De elever i Tallholmen som inte spelar något instrument får i genomsnitt 8,4 poäng. De elever i Sillkullen som spelar instrument på fritiden får i genomsnitt 11,4 poäng på lyssningstestet. De elever i Sillkullen som inte spelar något instrument får i genomsnitt 15,3 poäng. Det verkar som att det i Tallholmen spelar in om man spelar något instrument för hur skicklig man blir på att känna igen musik från olika länder, men att det inte spelar in i Sillkullen. Det verkar konstigt om vanan att spela musikinstrument skulle påverka musikkunskaperna negativt. Mitt material är inte tillräckligt stort för att de skillnader som finns mellan elever som spelar instrument och inte ska vara statistiskt säkerställda. Skillnaderna skulle mycket väl kunna bero på slumpen. De elever som spelar instrument på fritiden spelar inte folkmusik på sina instrument, och de musikkunskaper de får av sina instrumentlektioner kanske inte gör dem bättre på att känna igen folkmusik. När det gäller vad dessa elever har för inställning till folkmusik kan jag inte hitta några särskilda skillnader mot de övriga eleverna.

Eleverna i Tallholmen ska enligt resultatet ha fått lite mer undervisning i svensk folkmusik än eleverna i Sillkullen. Trots detta verkar eleverna i Sillkullen kunna lika mycket eller mer om svensk folkmusik än eleverna i Tallholmen. Jag tolkar detta som att eleverna hämtar in sin kunskap om svensk folkmusik på annat håll än i skolan.

Att eleverna i Sillkullen klarar lyssningstestet bättre skulle till viss del kunna bero på att de har fått lära sig om folkmusik från andra länder i skolan. Jag tror dock inte att undervisningen har varit tillräckligt omfattande för att de ska bli såpass mycket

kunnigare än eleverna i Tallholmen som de är, och alltså har de förmodligen även inhämtat kunskaperna utanför skolan.

Diskussion

Mitt syfte var att undersöka och jämföra kunskaperna om och inställningen till folkmusik bland elever med olika bakgrund. De två klasserna som jag studerade fick bli ett exempel på hur det kan se ut i olika elevgrupper, men är naturligtvis inte något svar på hur det är i Sverige över lag. Mitt intresse för ämnet väcktes av att jag gjorde iakttagelser som till viss del stämmer överens med resultatet av min studie, och till viss del inte gör det. Jag har fått omvärdera mina förutfattade meningar lite, men framför allt förstått att det är svårt att generalisera. Jag kommer här att diskutera mina resultat och göra ett försök att koppla den till litteraturen som jag tidigare redovisat.

I bakgrunden citerade jag Wiklund Dielemans (1990) i hennes resonemang om sitt arbete med en stökig elev genom trumspel. Jag som musikleärarstudent finner citatet mycket intressant. För det första: detta sätt att använda folkmusik från främmande länder är något som jag ofta har mött när jag själv varit musikelev. Läraren använder en försvenskad "afro-pedagogik", använder någon sång på "afrikanska", vet inte vad texten betyder och det blir ofta inte alls rätt. Eleverna får i sin tur en konstig bild av andra länder. Fördomarna om att Afrika är ett enda stort homogent land, och inte alls en kontinent flera gånger större än Europa, förstärks. För det andra har jag på musikleärarutbildningen flertalet gånger blivit undervisad i den här metodiken. Jag får lära mig en afro-kubansk rytm, och min lärare berättar glatt att det här är hennes försvenskade version av rytmen som hon har fått lära sig av svenskar som lärt sig av svenskar och att hon fått veta att det inte alls är originalrytmen, men att hon använder den ändå. Vi övar på rytmen och får veta vad den heter, men när jag vill veta vad skillnaden från originalet är så får jag inget svar. Vad ska jag säga till mina elever? Att det är en afro-kubansk rytm eller att det bara är en rytm? Jag försöker vara noggrann när jag lär ut låtar från till exempel Afrika till mina elever. Självklart berättar jag från vilket land låten kommer, vilket språk det är, och gärna från vilken region. Jag gör ett seriöst försök att hitta en översättning av texten. Jag vill inte att mina elever ska lära sig låtar från Afrika och känna att det är nonsens-texter, och att Afrika är ett enda land. Med denna lite mer noggranna metodik kanske jag kan uppfylla lite av läroplanstexten "Musik är också ett gränsöverskridande språk som främjar förståelse och tolerans samt underlättar integration och samverkan i skola och samhälle."

Kunskaper om svensk folkmusik

Elevernas kunskaper om svensk folkmusik har i båda klasserna visat sig vara bristande. Man kan naturligtvis ha olika åsikter om vad eleverna borde kunna, och det framgår inte särskilt tydligt i kursplanen. Jag gjorde med mina frågor några exempel på kunskaper om svensk folkmusik som man kan tänka sig att eleverna skulle kunna ha, och i de flesta fall hade de inte dessa kunskaper. Jag trodde inte heller att de skulle svara rätt, men när jag såg på frågorna utifrån tyckte jag ändå att det verkade rimligt att kunna ungefär det här om sitt lands folkmusik. Jag har inte hittat någon tidigare forskning om

elevers kunskaper om svensk folkmusik eller om undervisning om svensk folkmusik i grundskolan som jag kan jämföra med.

Den nationella kursplanen i musik för grundskolan nämner egentligen inte vilka genrer som musikämnet ska ta upp eller inte. Här finns verkligen utrymme för egen tolkning. För mig som folkmusikintresserad är det lätt att tolka det som att det står *folkmusik*, men uttryckt i andra ord eller fraser där det kryps runt begreppet, kanske för att det inte ska vara för precist, på många ställen i kursplanen. Däremot står det ingenstans uttryckligen att undervisningen till stor del ska handla om pop och rock. Trots det läser man på musiklejarutbildningen på KMH 2,5 obligatoriska poäng folkmusik, men hela 11 obligatoriska poäng pop och rock.

Det ligger nära till hands att anta att om man vill främja integration och skapa förståelse och tolerans med hjälp av musik, så gör man det med fördel genom att studera och utöva musik från olika kulturer, till exempel folkmusik (och även nyare musik som influerats av folkmusik) från olika delar av världen. Det behöver dock inte vara den enda sanningen.

Folkmusik ser jag som ett typiskt exempel på musik ur olika *miljöer, kulturer och epoker*. Att enbart ha med klassisk musik och populärmusik i sin undervisning (som det ofta ser ut) gör inte att eleven når upp till målen, enligt min tolkning. Då har man bara fått med musik ur den västerländska kulturens olika epoker. Men det är upp till varje skola att tolka målen, och jag har förståelse för om många tolkar det som till exempel klassiskt och populärmusik.

Kursplanerna är utformade så att mycket ligger i den enskilda lärarens händer att tolka, och man kan som lärare välja att tolka *olika kulturer* som hip-hop- och hårdrockskulturer. Samtidigt ligger det nära tillhands att tänka sig en vidare tolkning, där det hela faktiskt handlar om vår svenska kultur i jämförelse med till exempel den indiska.

Betoningen på svensk folkmusik på musiklejarutbildningen i Stockholm är mycket svag i jämförelse med betoningen på andra genrer. De musiklejare som utbildas har alltså i allmänhet inte så stora kunskaper på området. Här kan jag tillägga att jag även lät musiklejaren i Tallholmen göra kunskapstestet, och han kunde inte heller höra att den svenska låten var svensk, trots att han är en välutbildad musiklejare med erfarenhet. Hans bristande kunskap kan dock inte representera hela Sveriges alla musiklejares, men det stämmer väl överens med hur jag upplevde att kunskapsnivån var bland musiklejarstudenterna på musikhögskolan under min studietid.

Jag kan finna det anmärkningsvärt att kunskapsnivån när det gäller svensk folkmusik är så låg bland eleverna. Verkar det rimligt att en elev i slutet av den svenska grundskolan kan känna igen svensk folkmusik och höra att den är svensk, känna till svenska folkdanser och instrument? Jag kan tycka det. Att man kan gå ut grundskolan, med all dess musikundervisning, utan denna kunskap känns fel för mig, och jag önskar att det kändes fel för andra också. Eleverna har dessutom visat sig känna igen musik från andra länder bättre än svensk musik. Är det ok att elever med svensk bakgrund i svensk grundskola är betydligt bättre på att känna igen musik från till exempel Indien än från Sverige? Visst är det bra att de känner igen den indiska musiken, men att de inte känner igen svensk musik lika bra känns fel.

Vid utprovningen av testet har jag mött elever som blivit mycket upprörda över att de inte har koll på svensk folkmusik och inte har fått lära sig det i skolan. Jag fick även uppfattningen att musikleäraren på Tallholmen tyckte att det var lite pinsamt eller anmärkningsvärt. Jag tror att även människor som inte är folkmusikbitna som jag kan tycka att det är lite dumt att man inte får lära sig mer om svensk folkmusik i grundskolan. Samtidigt beror det hela nog mer på kursplanen i musik än på musikleärarna eller eleverna. Kursplanen är oerhört luddigt skriven och går att tolka på alla möjliga sätt. Kanske vore det vettigt med en liten tillbakagång där det framgår tydligt att eleverna ska lära sig vissa saker, till exempel lite allmänbildning om svensk folkmusik.

Elevernas bristande kunskap om svensk folkmusik tycker jag verkar bero på att de inte får någon eller mycket lite undervisning på området i skolan, att deras lärare inte har kunskaperna, eftersom folkmusikundervisningen på musikhögskolan inte är särskilt omfattande, samt att folkmusiken inte finns i elevernas vardagsmiljö annat än på midsommar och kanske i Bregott-reklamen på TV.

Kunskaper om folkmusik från andra länder

Eleverna i Sillkullen var betydligt bättre på att känna igen folkmusik från andra länder än eleverna i Tallholmen. Det stämmer överens med mina egna förutfattade meningar, mina erfarenheter från praktiksituationer och undervisning, samt med den litteratur som beskriver musikvanor bland ungdomar med utländsk bakgrund. I Sillkullen bor människor från många olika nationer (bland annat professionella musiker), och det finns många tillfällen att höra musik från olika länder. Jag har under min praktik erfarit att barn som levde i så kallade invandrartäta områden blev väldigt intresserade av musik så fort den kom från något land. Sedan spelade det ingen roll om det var Japan eller Finland, men själva nationaliteten gjorde musiken intressant.

Folkmusik från andra länder förekommer i liten utsträckning i musikundervisningen i skolan och eleverna blir därför hänvisade till att inhämta kunskapen någon annanstans än i skolan. Detta trots att eleverna efter det nionde skolåret ska ”ha kunskaper om musikens uttrycksformer, funktioner och traditioner i olika kulturer samt kunna reflektera kring dessa utifrån musiken i dagens svenska samhälle”, enligt kursplanen i musik för grundskolan.

Inställning till folkmusik

Jag har i min undersökning kommit fram till att eleverna är mindre intresserade av folkmusik än av pop och rock. Jag vill dock poängtera att varken eleverna i Sillkullen eller Tallholmen är totalt ointresserade av eller avskyr folkmusik, såsom många verkar tro. Personligen tror jag att allt handlar om på vilket sätt musikleäraren lägger fram det.

Om man lär ut folkmusik lika entusiastiskt som man lär ut pop och rock kommer eleverna att vara lika intresserade av folkmusik som av det andra. Det är i alla fall min upplevelse från när jag själv har undervisat. Eftersom jag har en entusiastisk inställning till folkmusik blir mina elever intresserade av det.

När eleverna fyller i enkäten har de just fått höra 16 olika exempel på folkmusik. När jag spelade upp musikexemplen tyckte jag mig uppfatta att eleverna var positiva till att lyssna på musiken. De reagerade på de olika exemplen och diggade med när de gillade den och så vidare. Jag tror att det finns möjlighet att eleverna skulle ha svarat annorlunda på enkäten om de inte just fått höra den musik som enkäten handlade om. Jag tror också att resultatet hade blivit annorlunda om eleverna först hade fått några roliga och inspirerande lektioner i folkmusik och sedan fått svara på enkäten. Då tror jag att de skulle ha varit mer positiva. När jag själv har undervisat har eleverna varit mer negativa till till exempel afrikansk dans innan de har provat på den än efter. Elevernas svar i enkäten blir svar på hur eleverna upplever folkmusik när de har varit med om den just så mycket som just de eleverna har, inte på hur till exempel kul de skulle tycka att det var om de verkligen fick undervisning i folkmusik.

Ett exempel som jag tycker är lite lustigt är hur elever kan bli mycket intresserade av musik som de borde vara ointresserade av: i en klass 4 som jag undervisar i får jag varje lektion höra tja om att de ska få lyssna på ett speciellt operastycke som jag spelade upp för dem en gång. Jag skrattar åt dem inombords, eftersom de enligt gängse förväntningar inte borde vara så entusiastiska inför opera. Samma sak händer i en annan klass, men då handlar det om en afrikansk sång som jag har sjungit för dem. De blir intresserade för att jag lade fram musiken för dem på ett intressant sätt.

Forska vidare

Mitt arbete med den här uppsatsen har givit mig många nya funderingar som man skulle kunna forska vidare om. För det första skulle jag vilja veta om det skulle bli samma resultat med andra klasser i andra skolor. Jag har under utprovningen av test och enkät låtit ca 100 personer göra provet och det har alltid blivit ungefär liknande resultat, och jag tror att mitt resultat kan vara en fingervisning om ungefär hur det kan vara, men det vore intressant med mer kvantitativ forskning. Djupintervjuer skulle kunna förklara en del av de frågor jag inte riktigt har fått svar på från min enkät: hur mycket folkmusik hör de egentligen, hur mycket har de egentligen fått lära sig, och var kommer de kunskaper de har ifrån? Jag litar inte helt på resultatet i de enkätfrågorna.

Jag undrar: Kan inga svenska ungdomar någonting om svensk folkmusik? Jag tror det finns de som kan, och det skulle vara intressant att ta reda på varför de kan. Hur fick de lära sig? Det skulle också vara spännande att se om elever som går i klasser med musikprofil och har mer musik på schemat än andra har större kunskaper om folkmusik, eller kanske om det finns några geografiska skillnader. I förlängningen skulle man också kunna göra en studie: Vad kan Sveriges befolkning (inte bara grundskoleelever) om svensk folkmusik?

Man skulle kunna göra en jämförande studie mellan de olika muskläroarutbildningarna när det gäller vilka genrer som prioriteras, eller ta reda på musklärares kunskaper om och intresse för folkmusik.

Jag tror också att det saknas bra metoder för att undervisa i folkmusik. Många musklärare vet nog inte riktigt hur de ska göra. Jag själv kan komma på många olika sätt man kan undervisa i folkmusik, eftersom jag har ett starkt intresse för det, men på utbildningen har vi mest fått lära oss hur man undervisar i andra genrer. Hur gör lärare som använder folkmusik i sin undervisning?

Källor

Brodin, G, 1985: *Musikordboken*, Stockholm: Forum

Davis, Coral, 1991: Ethnomusicology and Music Education: a view from the "White Highlands" i Buckley, Ann, Edström, Karl-Olof, Nixon, Paul: *Proceedings of the Second British-Swedish Conference on Musicology: Ethnomusicology, Cambridge, 5-10 August 1989*, Göteborg: Musikvetenskapliga institutionen, Göteborgs Universitet

Farrel, Gerry 1991: Musical Crossovers: Questions and Observations on Indian Music in Education, i Buckley, Ann, Edström, Karl-Olof, Nixon, Paul: *Proceedings of the Second British-Swedish Conference on Musicology: Ethnomusicology, Cambridge, 5-10 August 1989*, Göteborg: Musikvetenskapliga institutionen, Göteborgs Universitet

De Geer, Ingrid, 1994: En musikkulturell mångfald. Flyktingar och invandrare i Värmland. I Insulander, B-M och Berglund, M: *...över nejden går låten...* Karlstad: Värmlands museum

Kursplan Inr GG Ensemble, arrangering och musikhistoria 1 ht 05, Stockholm: Kungliga Musikhögskolan

Kursplan AUO Kultur, musik, lärande ht 05, Stockholm: Kungliga Musikhögskolan

Lorentzon, Bengt, 1984: *Dubbla kulturer – om musikvanor och identitet bland serbiska ungdomar i Sverige*. Göteborg: Musikvetenskapliga institutionen vid Göteborgs Universitet

Nationalencyklopedin, 1991, Malmö: Bra Böcker

Nationella utvärderingen av grundskolan våren 1992, Musik: Huvudrapport, 1993: Stockholm: Skolverket

Ronström, Owe, 1992:1: *Att gestalta ett ursprung – En musiketnologisk studie av dansande och musicerande bland jugoslaver i Stockholm*. Stockholm: Institutet för folklivsforskning

Ronström, Owe 1992:2: Mångfald eller enfald? Sverige år 2002 – visioner av ett musikliv, i Hammarlund, Anders, Gerner, Kristian, Löfgren, Orvar, Ronström Owe: *Musiken år 2002 – Det mångkulturella Sverige, Rapport nr 2*. I samarbete med Musik i Skåne, Stockholm: Kungliga Musikaliska Akademien

Ronström, Owe 1995: Sounds and Signs. On the role of Musical Instruments and Folk Music in Multicultural Sweden, Stockhausen, Erich, Michel, Andreas, Kjellström, Birgit, *Studia instrumentorum musicae popularis XI* Stockholm: Musikmuseet

Sandberg, Ralf, Heiling, Gunnar, Modin, Crister, 2003: *Ämnesrapport musik, Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 (NU-03)*, Stockholm: Skolverket

Statistisk årsbok för Stockholm 2005, Stockholm: Utrednings- och statistikkontoret

Valkare, G. 2003: *Utomeuropeisk musik/Musikantropologi*, Stockholm: Kungliga Musikhögskolan: Musik och Samhälle

Wiklund Dielemans, Ulla, 1990: *Blå hästar, kebab och bananer. En kritisk granskning av musikleärollen i ett invandrartätt område*. Stockholm: Centrum för musikpedagogisk forskning, MPC, Musikhögskolan i Stockholm

Hemsidor

Kulturskolan Stockholm

<http://www.kulturskolan.stockholm.se/default.asp?id=1975&genre=musik&langd=%25&enhet=%25> (08-03-13)

Kursplan i musik för grundskolan
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=23&skolform=11&id=3877&extraId=2087> (07-10-19)

Förteckning över musikexemplen

Indien: Raga Bhairavi - Sridhar, K. & K. Shivakumar, spår 8 på *Realworld samplers 1995*, Realworld

Egypten: Ya Sahib Ul Jamal - Sabri Brothers, Spår 6 på *Realworld samplers 1995*: Realworld

Gambia: Jali Nyama Suso, sång med kora, ex.15, cd 3 på Valkare, Gunnar, *Utomeuropeisk musik/musikantropologi exempelsamling* KMH musik och samhälle VT2001

Laos: Munorgel, khéne, ex 3, cd 2 på Valkare, Gunnar, *Utomeuropeisk musik/musikantropologi exempelsamling* KMH musik och samhälle VT2001

Venezuela: Pajarillo, recorded selection 58, cd 3 på Titon, Jeff Todd, (1996) *Worlds of Music – an Introduction to the Music of the World's Peoples*, Schirmer Books, New York

Storbritannien: Spår 7 på *Ffidil – A Selection of Traditional Fiddle Music from Wales*, - Miners Hornpipe

Uganda: Endongo, sanzaorkester, ex 17, cd 3 på Valkare, Gunnar, *Utomeuropeisk musik/musikantropologi exempelsamling* KMH musik och samhälle VT2001

Egypten: Taqsim Bayati (ud solo), ex 8, cd 1 på Valkare, Gunnar, *Utomeuropeisk musik/musikantropologi exempelsamling* KMH musik och samhälle VT2001

Sverige: Höök Olles Storpolska Spår 7 på *Pers Hans Olsson Björn Ståbi Giga 1995*

Etiopien: ”Anche-Le” Seleshe Damessae spår 2, cd 2, *African Odyssey*, Music of the World 1994

Pakistan: Shahbaaz Qalandar - Khan, Nusrat Fateh Ali Spår 5 på *Realworld samplers 1995*: Realworld

Rumänien: Tiganesca, Taraf de Haïdouks, spår 4 på *Honourable Brigands, Magic Horses And Evil Eye*, Crammed (1994)

Nyckelharpa: Vals, spår 21 på Tilja, Amigo 1997

Kohorn: spår 2 på *Musica Sveciae, Folkmusic in Sweden, sampler*, Caprice 1997

Kulning: spår 1 på *Musica Sveciae, Folkmusic in Sweden, sampler*, Caprice 1997

Schottis: Modalsschottis, av Ola Bäckström, spår 20 på *Ola Bäckström*, Giga 1994

Bilagor

Diagram och tabeller

Fig. 1

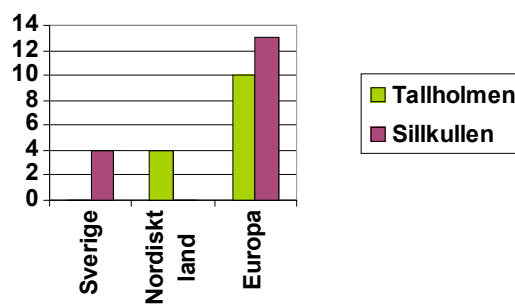


Fig. 2

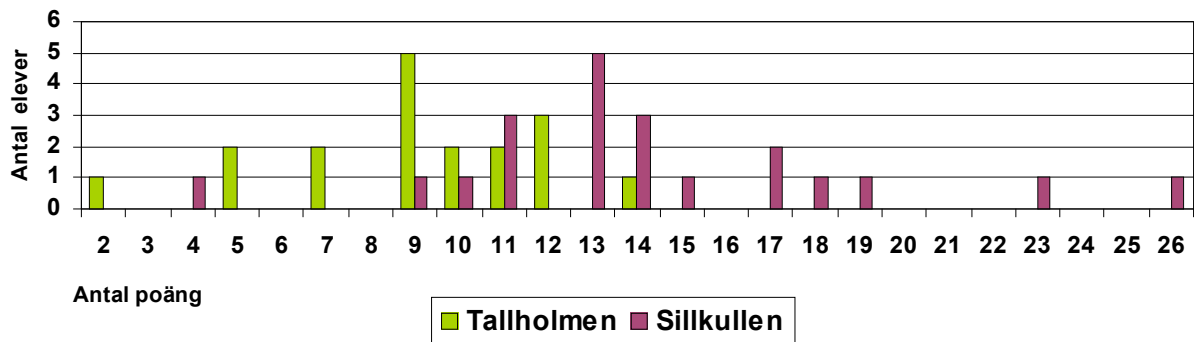


Fig. 3

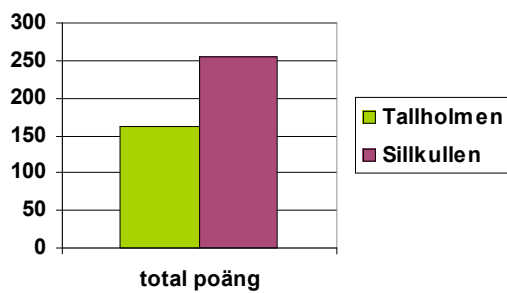


Fig. 4

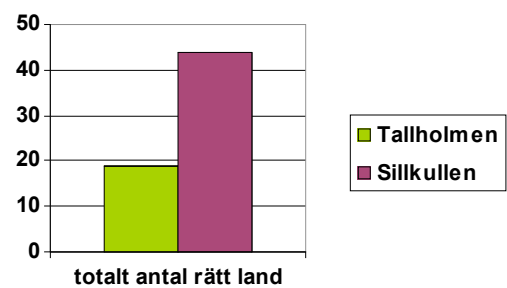


fig. 5

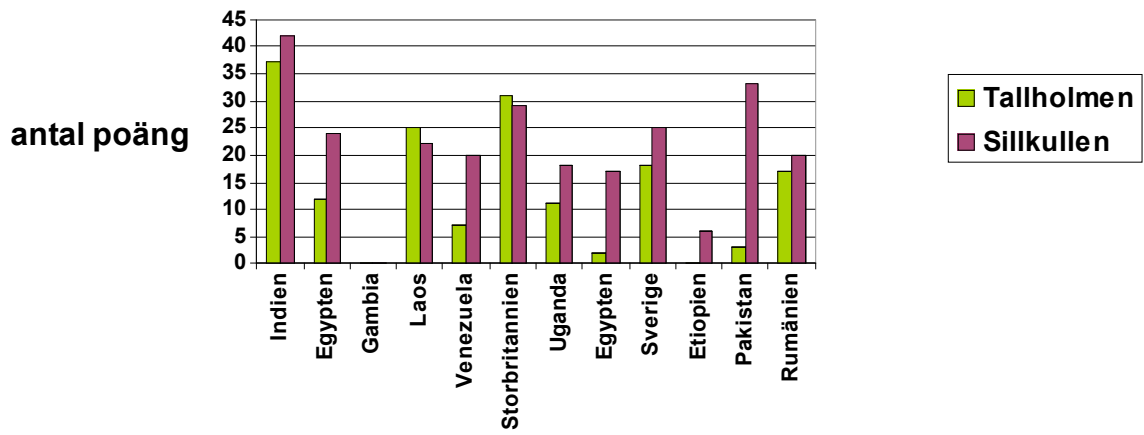


fig. 6

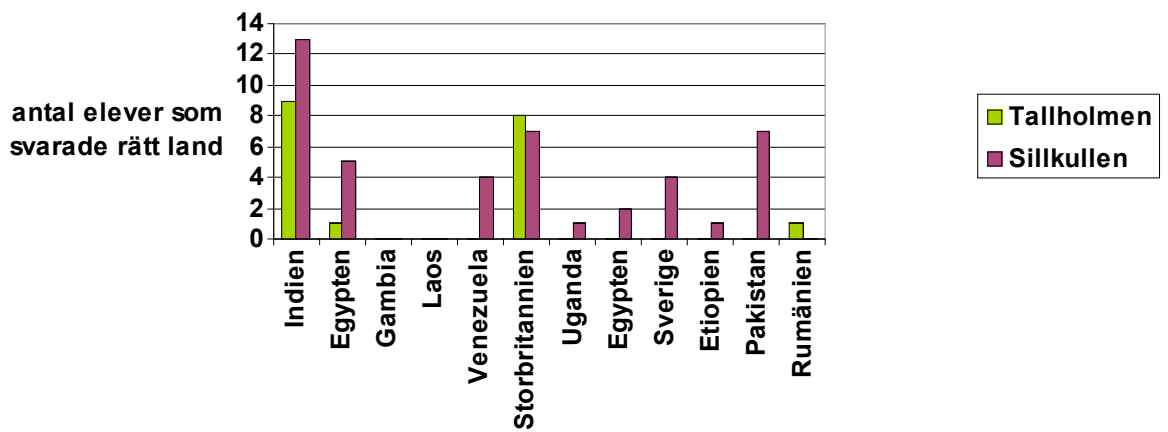


fig. 7

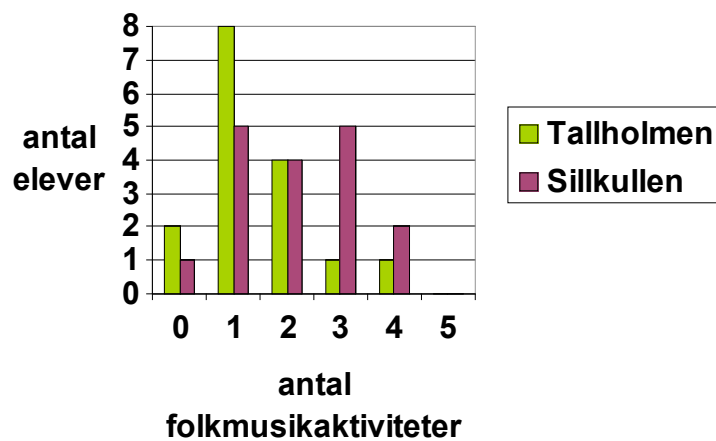


Fig. 8, folkmusik från andra länder

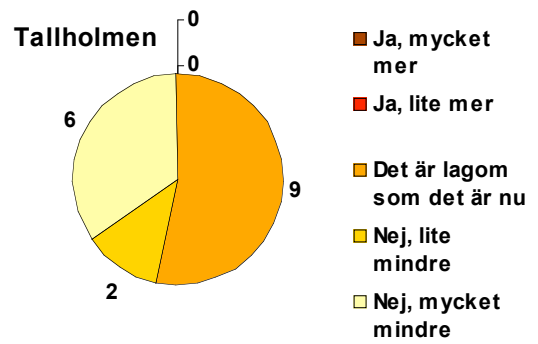
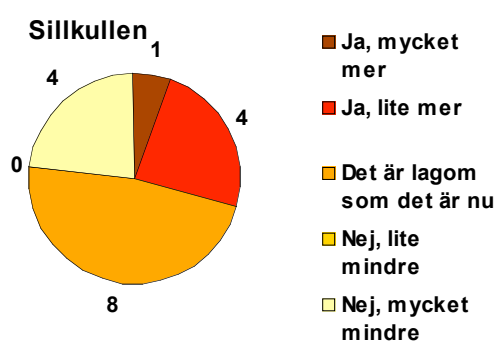


Fig. 9, svensk folkmusik

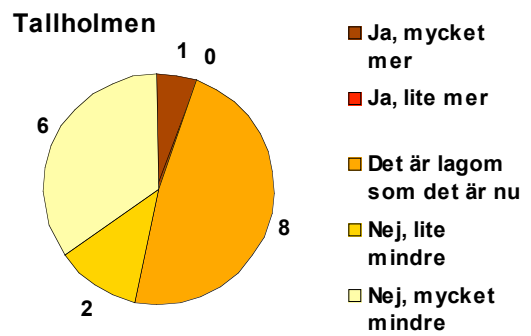
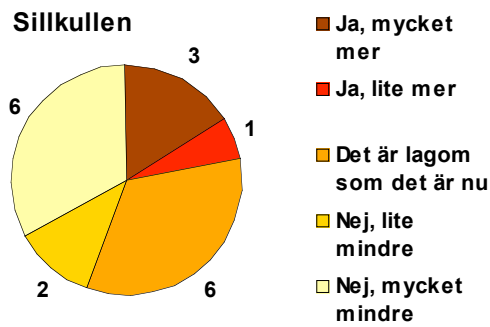
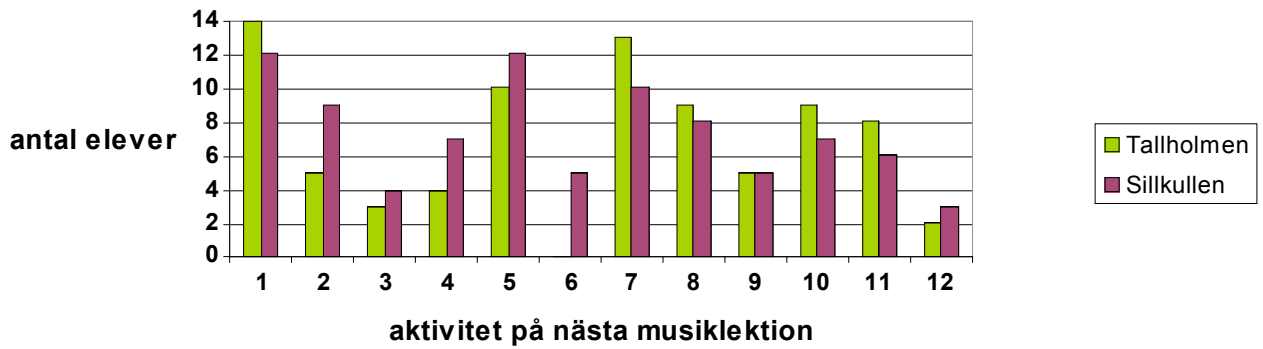
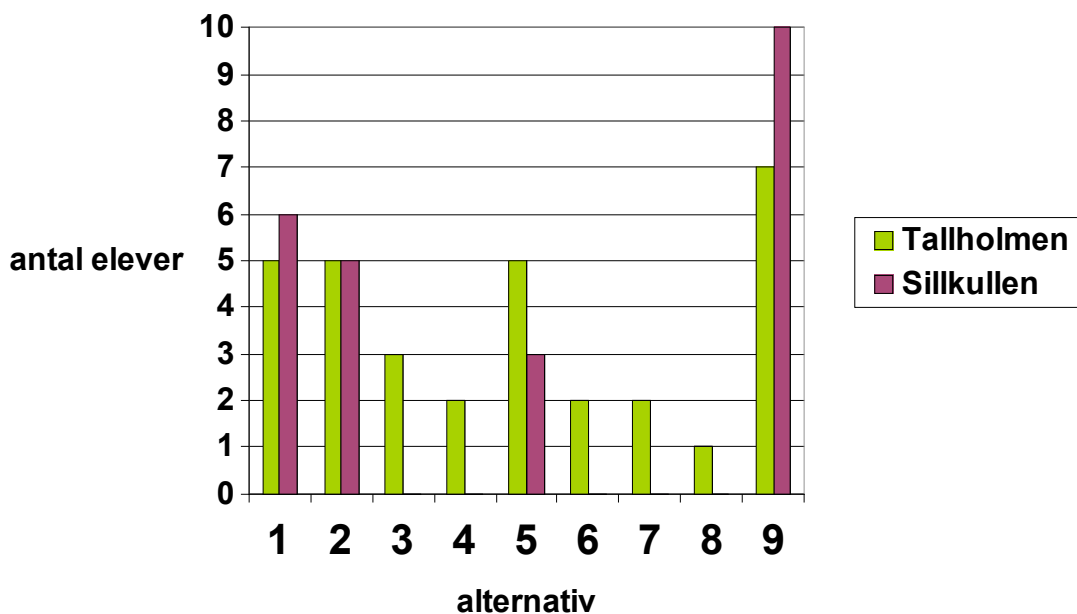


fig. 10



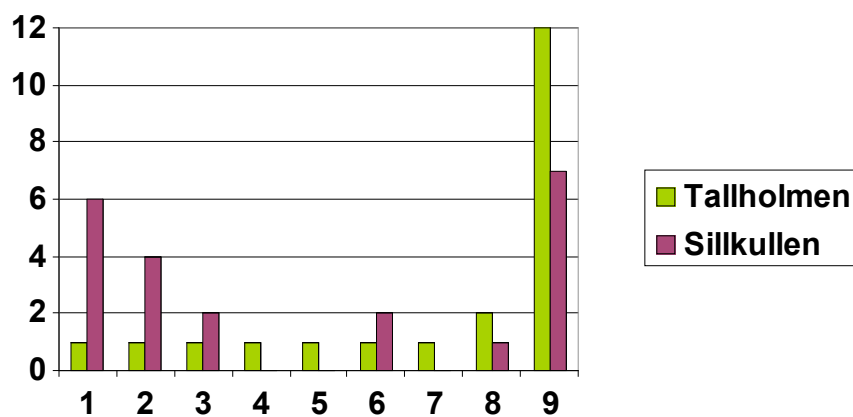
- 1 Prova att spela gitarr
- 2 Dansa en sydafrikansk dans
- 3 Lyssna på klassisk musik
- 4 Sjunga en sång från Kina
- 5 Sjunga kända poplåtar
- 6 Dansa grekiska folkdanser
- 7 Spela rocklåtar i ett band
- 8 Prova att spela nyckelharpa
- 9 Lära mig hur man skriver en andrastämma
- 10 Lära mig hur man spelar kubanska slagverksrytmer
- 11 Lära mig om popens och rockens historia
- 12 Dansa svenska folkdanser

fig. 11



- 1 Läraren har berättat
- 2 Jag har lyssnat på inspelad musik
- 3 Jag har lyssnat när någon har spelat ett instrument eller sjungit
- 4 Jag har sjungit folkmusik
- 5 Jag har dansat folkdans
- 6 Jag har spelat folkmusik på instrument
- 7 Jag har gjort ett eget arbete
- 8 På ett annat sätt:.....
- 9 Jag har inte fått lära mig något om svensk folkmusik på musiklektionerna i skolan.”

fig 12



Test och enkät

Namn:

Skola:

Klass:

Flicka

Pojke

Vilket land är du född i?

Om du inte är född i Sverige, hur gammal var du när du flyttade hit? år

Vilket land är din mamma född i?

Vilket land är din pappa född i?

Lyssna på musikexemplen. Skriv in det rätta svaret på den tomma raden

Vilket land kommer musiken ifrån? Skriv svaret vid a). Om du inte vet ska du gissa. Lämna inte raden tom. Om du vet något mer om musiken kan du skriva det efter b).

- 1 a)..... b).....
2 a)..... b).....
3 a)..... b).....
4 a)..... b).....
5 a)..... b).....
6 a)..... b).....
7 a)..... b).....
8 a)..... b).....
9 a)..... b).....
10 a)..... b).....
11 a)..... b).....
12 a)..... b).....

Svensk folkmusik

Vilket instrument hör du?

- 13..... 14.....

15. Vad är det du hör nu?

.....

16. a) Vad heter dansen man dansar till den här musiken?

.....

b) Vilken sorts dans är det? Ringdans Pardans

17. Vilka svenska folkdanser känner du till?

.....

18. Skriv här om du vet något mer om svensk folkmusik

.....

Enkät

Tänk dig nästa musiklektion. Kryssa för de 5 saker du helst vill göra då.

- Prova att spela gitarr
- Dansa en sydafrikansk dans
- Lyssna på klassisk musik
- Sjunga en sång från Kina
- Sjunga kända poplåtar
- Dansa grekiska folkdanser
- Spela rocklåtar i ett band
- Prova att spela nyckelharpa
- Lära mig hur man skriver en andrastämman
- Spela kubanska slagverksrytmer
- Lära mig om popens och rockens historia
- Dansa svenska folkdanser

OBS: Med "folkmusik" menas traditionell folkmusik och dans från hela världen. Det är gammaldags musik som kanske spelas på olika högtider. Popmusik som låter orientalisk för att den inte är gjord i Europa eller USA räknas till exempel inte till folkmusik.

A. Hur ofta hör du folkmusik (**utom i skolan**)?

- En gång i veckan eller mer
- En gång i månaden eller mer
- Mindre än en gång i månaden
- Aldrig

B. I vilket sammanhang hör du folkmusik utanför skolan?

.....

C. Från vilket land kommer den musiken som du hör då?

.....

D. Spelar du något instrument på fritiden?

- Ja
- Nej

E. Vilken sorts musik spelar du då?

Kryssa gärna i flera alternativ

- Jag spelar inget instrument på fritiden
- Klassisk musik
- Rock, pop eller jazz
- Folkmusik från Sverige
- Folkmusik från andra länder
- Annan musik:

F. På vilket sätt har du lärt dig om **svensk folkmusik** på musiklektionerna i skolan?

Kryssa gärna i flera alternativ

- Läraren har berättat
 - Jag har lyssnat på inspelad musik
 - Jag har lyssnat när någon har spelat ett instrument eller sjungit
 - Jag har sjungit folkmusik
 - Jag har dansat folkdans
 - Jag har spelat folkmusik på instrument
 - Jag har gjort ett eget arbete
 - På ett annat sätt:
- Jag har inte fått lära mig något om svensk folkmusik på musiklektionerna i skolan.

G. Vad tycker du om **svensk folkmusik**? Ringa in den siffra som passar.

Roligt	1	2	3	4	5	Tråkigt
Intressant	1	2	3	4	5	Ointressant
Bra	1	2	3	4	5	Dåligt
Lätt	1	2	3	4	5	Svårt
Fint	1	2	3	4	5	Fult

H. Skulle du vilja att det var mer **svensk folkmusik** på musiklektionerna i skolan?

- Ja, mycket mer
- Ja, lite mer
- Det är lagom som det är nu
- Nej, lite mindre
- Nej, mycket mindre

I. På vilket sätt har du lärt dig om folkmusik **från andra länder** på musiklektionerna i skolan?

Kryssa gärna i flera alternativ

- Läraren har berättat
- Jag har lyssnat på inspelad musik
- Jag har lyssnat när någon har spelat ett instrument eller sjungit
- Jag har sjungit folkmusik
- Jag har dansat folkdans
- Jag har spelat folkmusik på instrument
- Jag har gjort ett eget arbete
- På ett annat sätt:

- Jag har inte fått lära mig något om folkmusik från andra länder på musiklektionerna i skolan.

J. Skulle du vilja att det var mer **folkmusik från andra länder** på musiklektionerna i skolan?

- Ja, mycket mer
- Ja, lite mer
- Det är lagom som det är nu
- Nej, lite mindre
- Nej, mycket mindre

L. Vad tycker du om **folkmusik från andra länder**? Ringa in den siffra som passar.

Roligt	1	2	3	4	5	Tråkigt
Intressant	1	2	3	4	5	Ointressant
Bra	1	2	3	4	5	Dåligt
Lätt	1	2	3	4	5	Svårt
Fint	1	2	3	4	5	Fult

K. Varför, tror du, att det inte är mer folkmusik på musiklektionerna i skolan?

- Eleverna vill inte ha mer
- Läraren vill inte ha mer
- Varken lärare eller elever vill ha mer



Kungl. Musikhögskolan
i Stockholm
Royal College of Music
Valhallavägen 105
Box 27711
SE-115 91 Stockholm
Sweden

+46 8 16 18 00 Tel
+46 8 664 14 24 Fax
info@kmh.se
www.kmh.se